

Z praxe zpovědní.

Sděluje *J. Zelenka.*

Pod uvedeným nápisem bylo již v Časopise tomto uveřejněno více článků, v nichž se jednalo o rozličných případech, jež se v praxi zpovědní při rozhodování o věcech svědomí naskytly aneb naskytnouti mohou. Výklady takové jsou prospěšny nejen začátečnickům v úřadě zpovědnickém, aby poznali, jak by vědomostí theologických v praxi zpovědní měli použiti, nýbrž mohou prospěti i starším zpovědníkům, poněvadž i jim naskytnouti se mohou ve zpovědnici k rozluštění pády svědomí, o nichž dosud nerozhodovali a kteréž se jim dle dosavadních zkušeností a nabytých vědomostí zdají dosti choulostivými, aby buď příliš laxe aneb příliš rigorosně o nich nerozhodli.

Než, nechtějíce očekávání čtenářů klamati, oznamujeme předem, že v tomto článku nechceme podati výklad a rozluštění nějakých spletilých případů, jež se nám při slyšení sv. zpovědi naskytly, nýbrž chceme upozorniti na jistou stránku zkušenosti zpovědnické, kteráž nesouvisí tak s morálkou, kasuistikou, jako spíše se socialními poměry doby naší. Pisatel těchto řádků za dobu 27 let svého kněžství působil v duchovní správě a tudíž i ve zpovědnici na různých místech, byl kaplanem v hlavním městě, kaplanoval též ve dvou okresních městech, kde jsou okresní hejtmanství, působil v duchovní správě na třech vesnických osadách v Podřipsku a nyní jest duchovním správcem na vsi v krajině Tábořské. Ačkoliv na každé téměř farní osadě v duchovní správě objevuje se něco zvláštního, že duchovní správce u svých osadníků shledává buď nějaké zvláštní chyby, navyklosti, aneb zvláštní horlivost u plnění náboženských povinností, není snad v žádném oboru duchovní správy tato různost tak nápadna, jako v praxi zpovědnické, zvláště co se týče horlivosti, jak na jednotlivých osadách osadníci vykonávají sv. zpověď, jak horlivě zachovávají čtvrté

příkázání církevní, aby nejméně jednou v roce zřízenému knězi se zpovídali a při čase velkonočním velebnou Svátost přijímali. Různost tuto shledává pisatel těchto řádků n p., když porovná zkušenost svou zpovědnickou, kteréž nabyl v krajině Podřipské, s onou zkušeností, ku kteréž přišel v krajině Táborské. V Podřipsku na farní osadě I. . . . ské, kteráž čítá přes 2000 katolických duší, vykonávalo velkonoční sv. zpověď na nejvýše asi 100 dospělejších osadníků, kdežto na Táborsku na farní osadě N. . . . ské, kteráž čítá jen přes 1800 katolických duší, bývá v době velkonoční přes 1000 dospělejších kajicníků. Rozdíl tento jest zajisté velice nápadný a mimovolně nutí k úvaze, v čem vězí asi příčiny, že v některé krajině lid katolický v plnění povinnosti velkonoční tak značně ochladl, kdežto v jiné krajině zpovědníci na tuto ochablost dosud naříkati si nemusí? Pisatel těchto řádků chce se pokusiti o to, aby těmto příčinám na stopu přišel a je důstojným čtenářům k posouzení předložil.

Jedna stará latinská sentence praví: „Omne malum ex clero“. Že tato sentence upřilíšuje, o tom se pisatel přesvědčil, když zkoumal a uvažoval, neleží-li příčina, proč v některých krajinách lid katolický zpovědníci se vyhýbá, snad v duchovenstvu samém, že duchovní správcové ve vykonávání úřadu zpovědnického nejsou dosti horliví, ochotní, svědomití. Na tuto možnou námitku musíme odpověděti, že by velké křivdy se dopustil, kdo by duchovenstvu v nábožensky ochladlých krajinách takovou výčitku činil. Nechceme sice tím ještě tvrditi, jakoby duchovenstvo v oněch krajinách nad všelikou lidskou slabost a nedostatečnost bylo povznešeno, ale že by ono úpadek v horlivosti náboženské hlavně zavinilo, to osmělujeme se s dobrým svědomím popříti; nutí nás k tomu vlastní zkušenost i zkušenost cizí. Pisatel tohoto článku byl 7 roků činný v duchovní správě na oné farní osadě v Podřipsku, kteráž čítá přes 2000 katolíků a vykazovala na nejvýše asi 100 dospělých poenitentů v době velkonoční. Když jsem na tuto osadu jako kaplan byl dosazen, byl jejím duchovním správcem starý zkušený hodnostář církevní, který svědomitě o to dbal, aby ducha náboženského na své osadě probudil a

povznesl, pro svou horlivost a svědomitost v duchovní správě požíval důvěry a přízně svého arcipastýře, došel několika církevních vyznamenání. Hned při první důvěrné rozmluvě, kterouž jsem měl s ním jako svým novým farářem, kladl mi na srdce, abych vedle vyučování mládeže horlivou péčí věnoval též zpovědnici, má-li osada se nábožensky povznést, připomenul mi, že, jak se na tuto osadu co farář dostal, zavedl pořádek, aby každou neděli a svátek před a mezi ranními službami Božími ten z duchovních ve zpovědnici seděl, jenž služeb Božích právě nekoná, aby se tak dala osadníkům příležitost sv. zpovědi dle potřeby a libosti vykonati. Mimo to v adventě i v postě konala se zvláštní kázání adventní a postní k probuzení ducha kajicnosti, v tuto dobu konala se i po vsích zvláštní křesťanská cvičení. Na jiných osadách sousedních konalo se ještě více k probuzení ducha náboženského a větší horlivosti v přijímání sv. svátostí. Konaly se zvláštní pobožnosti, odbývaly se svaté missie. V době missií přicházelo sice více lidu do chrámu i přistupovalo více poenitentů k sv. zpovědi, ale když minul poněkud delší čas od sv. missií, ochabla horlivost zase, počet poenitentů se zmenšil. A kdo to zavínil? Jsou snad domácí duchovní méně obratnými a horlivými zpovědníky nežli kněží missionářští? O tom rozhodovati si nedovoluji, toliko připomínám, že nejeden kněz zpovědník, jenž v osadách nábožensky ochladlých méně míval poenitentů, když přeložen byl do krajiny, kde jest lid v ohledu náboženském horlivější, měl dosti poenitentů u své zpovědnice; tedy se mu všeliká obratnost a horlivost v praxi zpovědnické upřítí nesmí. Nemůže se tudíž za hlavní příčinu, proč v některých krajinách horlivost v konání sv. zpovědi ochladla, pokládati nedostatek zkušených, svědomitých zpovědníků. Těch a takových i v oněch krajinách jest dosti, jenom že, bohužel, nemají začasť, koho zpovídati.

Závažnější důvod oné ochablosti mohl by se spíše spatřovati v tom, že krajiny, kdež se tato ochablost v plnění velkočinnosti jeví, jsou obyčejně krajiny smíšené, kde vedle katolíků žijí též protestanté, evangelíci. Jinověrci tito bývají obyčejně počtem v menšině, ale hledí na veřejnost dosíci vel-

kého vlivu, jako jest to n. p. v krajině Podřipské. Ale ani této náboženské smíšenosti nesmí se přičítati, že hlavně zavinila ochablost u katolíků v přijímání sv. svátostí. Vždyť protestanté žijí v oněch krajinách pospolu s katolíky již dlouhá léta, ne-li déle, tedy jistě již od vydání tolerančního patentu; a jak starší pamětníci dotvrzují, vykonávali katolíci i v těchto krajinách horlivě sv. zpověď a přistupovali ke stolu Páně; v horlivosti své ochladli, teprve během posledních 30 roků. Nedali se tedy katolíci v dřívějších dobách odvracet od plnění náboženských povinností posměchem a příkladem evangelíků, kteří žádné zpovědi ve smyslu katolickém nemají, zpověď katolickou za něco zahanbujícího prohlašují, co také prý v písmě žádné opory nemá. A proč nyní mnozí před evangelíky za zpověď se stydí? Tato otázka přivádí nás již poněkud blíže k onomu hlavnímu pramenu, z něhož se u nás v Čechách hlavně veškerá lhostejnost a netečnost náboženská vyprýštila v době novější. Jest to tak zvaná lživá svobodomyšlnost čili liberalismus! A v čem jeví se tato nepravá svobodomyšlnost? Jeví se hlavně v tom, že hledí ducha lidského odpoutati od závaznosti ke zjevenému zákonu Božímu a k příkázáním církevním a snaží se domoci takových zákonů světských, kteréž by rozličným choutkám a naruživostem lidským co nejméně kladly překážek. Takové zákony nabyly u nás platnosti od r. 1868. Jest to především zákon o svobodě náboženské, o svobodě svědomí, kterýž dovoluje občanům státním, že za podmínek v zákoně udaných mohou víru či konfessi svou změnit, kolikrátkoli chtějí, ano že mohou se i za bezkonfessijní, za bezvěré prohlásiti, aby na předpisech kterékoliv církve byli nezávislí.

Až do oné doby bylo náboženství katolické jaksi považováno za konfessi panující, dotčeným zákonem nastal patrný převrat v dosavadních poměrech zvláště v krajinách smíšených. Jinověrci a nevěrci nechtěli toho zapomenouti Církvi katolické, že až do oné doby byl k ní od státu brán zvláštní zřetel, použili poskytnuté svobody náboženské, hleděli se u veřejnosti domoci velkého vlivu, aby ukázali, že jejich konfesse náboženství katolickému nejen se vyrovná, ale že je v nejedné

instituci i předčí, ano pro svobodomyšlného občana že jest lepší úplná nevěra, než aby byl katolíkem. K šíření těchto a takových náhledů napomáhala a napomáhá svoboda tisku, kteráž dovoluje občanům státním náhledy své tiskem uveřejňovati, jenom když zástupce státní neuzná jejich publikaci za protizákonnou, že jest na úkor některé veřejné instituci, některé státem uznané náboženské společnosti, veřejné mravnosti a pořádku, byť jinak tištěná publikace s věroukou a smravoukou Církve katolické zúplna se nesrovnávala. Tímto zákonem o svobodě tisku bylo umožněno n. p. Alfonsu Štastnému, že svého času mohl vydati tiskem své brožury, v nichž se popírají základní pravdy náboženství katolického, základní pravdy křesťanské vůbec. Brožury tyto byly prý v celých bednách rozesílány do jednotlivých měst, městeček i vesnic českých. Vydány byly sice proti nim i obranné spisy, ale vírajimi byla přece u mnohých zviklána. Alfons Štastný nezůstal osamocen, nalezl mnohé následovníky, kteří tiskem hledí snížití Církve katolickou a její instituce, zvláště pak bývá v posměch uváděna sv. zpověď. O jistém svobodomyšlném žurnále českém se tvrdí, že žádný, kdo jej horlivě čte, náhledy jeho za své přijímá, na dlouho člověkem věřícím, upřímným katolíkem nezůstane; přestane obyčejně choditi do chrámu Páně, přijímati sv. svátosti. List tento, kde může, dává přednost nekatolíkům před katoliky, nevěrcům před věřícími. Což divu pak, že kde listy takového směru došly rozšíření, kde náhledy jejich došly oblíby, tam že zvláště katolíci v horlivosti náboženské ocháblí, tam že jinověrci nabyli morální převahy. Ovšem někdy obsah liberálních listů ani nekatolíkům nebývá přízniv. Na Podřipsku před časem v jisté modlitebně helvetské při nedělních službách Božích udál se zvláštní případ. Horlivý pastor ve své řeči poukazoval na ocháblost náboženskou mezi svými ovečkami, vytýkal, že má na své osadě přes 1000 dospělých příslušníků a z těch prý sotva 100 přichází do kostela, aby slyšeli slovo Boží; mnohým prý čtení N. L. nahrazuje čtení pisma a poslouchání slova Božího. Na tuto domluvu jeden z přítomných vytáhl z kapsy N. L. a jal se je před rozhorleným kazatelem v kostele veřejně čísti. Lživá svobodo-

myslnost má namířeno proti každému náboženství, ale u nás v Čechách a v Rakousku vůbec potírá hlavně Církev katolickou a její instituce. Pravý výraz svobodomyšlnosti lživé v ohledu náboženském jest úplná bezkonfessionálnost, nevěra.

Lživé svobodomyšlnosti nestaví se na odpor také nyní platný zákon školní, jenž odloučil veřejné školy od Církev a prohlásil, že školy veřejné mohou navštěvovati dítky, a na nich vyučovati učitelé kteréhokoliv vyznání. Učitelé katoličtí na nynějších veřejných školách na správě duchovní jen tak dalece jsou zavislí, jak sami chtějí a jak dalece jim zákon školní dovoluje. Tato svoboda v učitelském postavení způsobila, že mnozí katoličtí učitelé přestali veřejně přijímati sv. svátosti, přestali býti v této příčině vzorem a příkladem nejen dítkám, ale i dospělým osadníkům. Odtud to asi také přichází, že dítky, dokud školu navštěvují, pravidelně vykonávají sv. zpověď, ale jakmile vystoupily ze školy, na tuto povinnost zapominají. Ano v těchto poměrech veřejných, kteréž přivodil a udržuje lživý liberalismus, shledáváme hlavní příčinu, proč namnoze lidu katolického zmocnila se náboženská lhostejnost, proč ochábl v přijímání sv. svátostí, v návštěvě chrámu, v svěcení dnů svátečních; vždyť liberalismus podporován liberálními zákony ho takřka k tomu vybízí. Než mohlo by se přece namítnouti, proč lživá svobodomyšlnost, když jest tak lákavá, ve všech krajinách ani u nás v Čechách stejných výsledků se nedodělala? Sami jsme poukázali na rozdíl, jaký jeví se v plnění 4. přikázání církevního mezi lidem katolickým v Podřipsku a na Tábořsku. Proč lživá svobodomyšlnost všude stejné náboženské spousty nezpůsobila? Na to odpovídáme, že liberalismus podobně, jako jiné snahy lidské, ujímá se zvláště tam, kde jsou pro něho příznivé podmínky, příznivá půda.

Liberálními stávají se obyčejně lidé, kteří oplývají blahobytem vezdejším, chtějí co možná nejvíce užiti světa a jeho rozkoší, hledí popustiti uzdu všelikým smyslným choutkám a libůstkám, nechtějí se dáti obmezovati žádnými vyššími ohledy. Z této příčiny nalézá lživý liberalismus více půdy v krajinách bohatších, nežli chudých, více v krajinách, kteréž svým obyvatelům dopřávají hojnějšího výdělku, výživy, jako to bývá

v krajinách průmyslových, továrnických, nežli v krajinách, kteréž více na zemědělství, na práci polní jsou odkázány. Liberalismus a s ním spojená lhostejnost náboženská ujímá se spíše v krajinách nábožensky smíšených, nežli v krajinách nesmíšených; svádí k tomu nepravá snášelivost náboženská, kteráž konečně každé náboženství považuje za stejně dobré a spasitelné. Z takovéto přílišné snášelivosti vyvine se snadno lhostejnost náboženská, kteréž liberalismus lživý jest vítaný. Šířitelé liberalismu jsou mnozí a prostředky, jichž používají, jsou hlavně v duchu liberálním sepsané knihy, brožury, noviny, dále liberální spolky, přednášky a zábavy. Ježto v chudších krajinách těchto prostředků v takové míře nebývá a nemůže býti, dá se tam liberalismu těžejí rozšířiti, ač i tu pokusy nechybí. Tak v méně průmyslné a zámožné krajině Sedlčanské učiněn pokus s vydáváním plátku liberálního, vlastně pokrokařského, ale po čase pro nedostatek předplatitelů musel zaniknouti.

Než to jsou více méně jen nahodilé poměry, kteréž v některých krajinách šíření liberalismu brání, ale samy o sobě pro budoucnost nestačí; jest pomýšleti na prostředky vydatnější; neboť i šířitelé liberalismu od dalších pokusů neupustí, aby i do takovýchto krajin duch liberální vpašovali, jsouce podporováni zákony liberálními.

Že liberální zákony jinými duchu katolickému příznivějšími tak brzo u nás nahrazeny nebudou, o tom dle všech okolností pochybovati nelze. Vůbec musíme se již zúplna spřáteliti s myšlenkou, že Církev katolická, třeba že vyznavači její v Rakousku tvoří velkou většinu, nestane se v brzku a snad nikdy více náboženstvím panujícím, dle jehož zásad by se řídila státní správa, schvalovaly by se státní zákony; ostatně jest to pro nás katolíky v Čechách a v Rakousku vůbec lepší, když této myšlence přivykneme, poněvadž se nebudeme spolehati tak příliš na ochranu státní, jako spíše na vlastní síly a na ochranu Boží, tím spíše budeme připraveni na všeliké možné převraty a útoky, ať přicházejí z kterékoliv strany. Vždyť v mnohých jiných zemích, jako n. p. v Americe v severních státech, nepožívá Církev katolická také žádných výhod

a výsad před jinými náboženskými společnostmi, spokojuje se jen s tou svobodou a ochranou, kterouž dopřává státní správa americká všem jiným konfessím, a přece jak tam katolicismus mohutní a vzrůstá! Podobně se to má s katolicismem v Anglii. Těchže prostředků, jakých používají katolíci s příznivým výsledkem v jiných zemích, aby uhájili Církev svou proti útokům se strany jinověrců i nevěrců, zvláště kteréž na ni činí lživý liberalismus, zednářství, socialismus, anarchismus, těchže prostředků aneb aspoň podobných musíme užívat i my katolíci v Čechách a v Rakousku vůbec; jiného nám za nynějších poměrů nezbyvá, abychom vzrůstající se lhostejnosti náboženské meze položili, abychom horlivost náboženskou v lidu katolickém probudili a ji udrželi.

A které jsou to prostředky? Jsou to především prostředky, kteréž poskytuje duchovní správa sama. Kde duchovní správce horlivě a svědomitě plní své povinnosti, tam liberalismus, socialismus a podobné převrácené směry života tak snadno se neujmou. Vedle horlivého plnění duchovních povinností musejí dbáti duchovní správce bezúhonného, kněžského života; byla-li tato bezúhonnost vždycky nezbytnou podmínkou zdárného působení ve správě duchovní, jest toho tím více potřebí v době nynější, kdy svět každý krok kněze stíhá okem argusovým. Jest potřebí tudíž, aby kněz, kdykoliv u veřejnosti vystupuje, velmi opatrně a obezřetně si počínal, každé slovo, kteréž chce veřejně pronést, aby dobře uvážil, v ničem se neukvapil, žádnou vášeň, náruživost na jevo nedal. Dobře jest, když veřejnosti, hlučné společnosti, veřejných vyražení nevyhledává, vůbec když bez důležité příčiny na veřejnost se nedere, raději domov, zátíší vyhledává. Ovšem že i domácnost kněze musí býti vzorná, nesmí zavdávali příčiny k výtkám. Takového kněze volí si lid rád za zpovědníka. V době naší, kdy platí zákon náboženské svobody, jest potřebí, aby duchovní správce co možná hleděli si získati důvěru a náklonnost lidu, aby lehkovážně lid od sebe neodpuzovali, zvláště nevlídným, pánovitým chováním. Vlídňnosť, skromnosť mají jeviti i ve zpovědníci, třeba že jsou tam na místě Božím; příklad Spasitelův, kterýž i k největším hříšníkům býval mírný, milosrdný, jenom když u nich upřímnou

lítost zpozoroval, vyzývá každého zpovědníka, aby ani sebe větší hříchy, nepravosti, kteréž slyší ve zpovědnici, v něm útrpnost ke kajicníku nepotlačili; nebo již tím, když se z těchto velkých hříchů upřímně vyznal, projevil kajicník upřímnou lítost, kteráž ho k tomuto skroušenému vyznání přivedla.

K oživení ducha náboženského, k probuzení svědomí mocně též přispívá, když správcové duchovní, pokud tomu poměry místa dovolují, hledí vedle obvyklých služeb Božích zavést též mimořádné pobožnosti, n. p. pobožnost májovou, pobožnost k uctění Nejsv. Svátosti, pobožnosti za zemřelé, kteréž spojeny jsou s modlitbami, zpěvy, veřejnými průvody a s kázáními. Nad jiné vydatnějším prostředkem k probuzení náboženské horlivosti, aby lid katolický zvláště sv. svátosti ochotně a nábožně přijímal, jsou svaté missie. Ovšem jest mi dobře známo, že právě v krajinách smíšených, v krajinách liberalismem nasáklých proti sv. missiím panují velké předsudky, pro kteréž i jinak dosti horliví duchovní správcové obávají se těchto duchovních hodů osadě své dopřáti. Ale předsudky tyto pominou obyčejně, jakmile lid třeba jen ze zvědavosti vyslechl první řeči missionářů, poznal jejich upřímné úmysly. Volba missionářů bývá obyčejně duchovnímu správci ponechána; jest dobře, aby i při ní měl na zřeteli poměry své osady, kteréž má znáti. Ale kdyby sv. missie i nejlépe dopadla, kdyby nejen posluchačů, ale i poenitentů byl veliký počet, nemůže se správce duchovní domnívati, že horlivost náboženská, horlivost v přijímání sv. svátostí pro celou budoucnost jest na jeho osadě již zajištěna; on musí se přičiniti, aby ducha náboženského, ducha kajícího, kteréhož horliví missionáři probudili, aby jej také mezi osadníky udržel. A co může k tomu dopomoci? Když hledí, aby pomocí probuzeného ducha náboženského spojil své osadníky v příhodné náboženské jednoty, spolky, bratrstva, n. p. v jednotu k uctění Nejsv. Svátosti, bratrstva růžencová, jednotu katolických mužů a žen, jinochů a dívek, třetí řády sv. Františka neb sv. Dominika. Pomocí těchto náboženských spolků dá se náboženská horlivost lépe udržeti, nežli kde takových spolků není, spojenými silami dá se i v duchovním ohledu více dokázati, nežli když osadníci bez takovýchto svazků

k horlivosti se povzbuzují. Pomocí těchto jednot, spolků, bratrstev dají se lépe rozšířiti rozličné náboženské knihy, spisy, noviny, kteréž k udržování ducha náboženského velice přispívají. Používají-li liberálové hojně spolčovacího zákona, využít-kujeme ho i my pro sebe.

Vedle spolků náboženských jest dobře, když na osadách zakládají se i spolky dobročinné k ulevení bídy hmotné mezi osadníky. Ano dobře jest, když duchovní správce, pokud mu čas a prostředky stačí, stává se členem i jiných spolků, zejména v době nejnovější spolků křesťansko-socialních, kteréž čelí proti podvratným snahám socialní demokracie, jež ještě zuřivěji napadá náboženství katolické, nežli sám liberalismus. Znalost socialních potřeb, oprav a prostředků k nim má hleděti si zjednati každý duchovní správce; bez nich v duchovní správě za doby nynější tak snadno se neobejde. Co přispívá v duchovní správě, přispívá i k udržení ducha náboženského, horlivosti náboženské, aby lid katolický na své náboženské povinnosti nezapomínal, za ně se nestyděl, je ochotně plnil, zvláště co se týče přijímání sv. svátostí. K probuzení ducha náboženského mohutně přispívají v době novější též časté sjezdy katolické, na nichž se jedná nejen o duchovních, ale i hmotných poměrech a potřebách lidu katolického, aby lid katolický byl upozorněn, co mu v ohledu hmotném i náboženském může prospěti aneb uškoditi. Dobře jest tudíž, když duchovní správcové při těchto sjezdech hojně se účastní, a i lid, osadníky k účastenství povzbuzují. V mimořádných poměrech, za zvláštních okolností časových jest potřebí i zvláštních prostředků k oživení ducha náboženského.

Naznačili jsme stručně příčiny, kteréž dle náhledu našeho zavinily úpadek náboženské horlivosti a tím i vykonávání sv. zpovědi v některých krajinách, a spolu jsme naznačili prostředky, o nichž se domníváme, že by mohly k tomu přispěti, aby lid katolický všude horlivě ke zpovědnici zase přistupoval. Možná dosti, že mnohému duchovnímu spolubratru při čtení tohoto článku připadnou na mysl ještě jiné prostředky duchovní k oživení ducha náboženského, k zamezení jeho úpadku. Nuže necht se svými zkuše-

nostmi se netají; v „Časopise katolického duchovenstva“ jest pro ně vhodné místo.

Jak učí Aristoteles o Bohu?

Napsal † prof. Dr. V. Šimanko.

II.

(Pokrač.) Všecko až doposud pravené nalézá se ve spisech Aristotelových jasně a určitě; ne tak další jeho nauka o Bohu jakožto *původu všech věcí, o jeho vůli, prozřetelnosti* a pod. Hanuš*) praví: „Svět mu (Aristotelovi) nebyl odloučen od Boha, ani tělo od duše, ani předmětové vnější od svých pojmův, vše se v *nauce jeho chýlílo k jednotě*, vše ke smíření jinak protivných sobě žvlův. Příroda a duch nezdály se mu býti dvojím snad světem, ač nevyváděl ducha snad z přírody, ale naopak ani přírodu z ducha, uznávaje vyšší bytost obou.“ A Stöckl**) zase praví, že Bůh dle Aristotela jest od světa *naprosto odloučen*, že se o svět nestará, že ho ani nezná, a že o stvoření světa nemůže býti ani řeči, proto že Aristoteles popírá nevyhnutelné podmínky toho, t. vůli v Bohu a věčné idey vzorné, dle nichž by Bůh věci stvořil, a že klade hmotu věčnou, nepovstalou, samu ze sebe jsoucí.

Přesvědčíme se, jsou-li pravdivy tyto výroky. Na několika místech praví Aristoteles, že *Bůh jest nejdokonalejší*, a sice tak, že *nad sebe nic dokonalejšího nemá*, neboť (Metaph. I. IV. c. 16.) dokonalé jest předně to, čemu ničehož nechybí z toho, co mu dle rodu a druhu náleží, a co mimo to nad ostatní téhož rodu a druhu vyniká; za druhé jest dokonalé to, jež všecko dobro v sobě zahrnuje, tak že vyniká nad všecky, a nikým není předstiženo a překonáno, a tak že není druhého, jež by dobro ve větší ještě mělo míře (*μηδ' εχειν υπερβολην*); a dobro v nejvyšším naprosto stupni nepřijímá odjinud (*μηδ' εξω τι λαβειν*), ale má je samo ze sebe. V tomto smyslu nazývá Boha dokonalým. Sv. Tomáš (Comment. in I. c.) k tomu do-

*) Naučný Slovník: Aristoteles.

**) L. c.

kládá: „Haec est conditio primi principii, scil. Dei, in quo est perfectissima bonitas, cui nihil deest de omnibus perfectionibus in singulis generibus inventis.“ Vše dobré a všechna dokonalost, jakáž v bytostech jest, musí i v Bohu a v míře úplné býti; závěr pak na snadě jest: bytosti mají v jistém stupni *tvůrčí sílu*, člověk má *rozum a vůli*, a koná-li něco, napřed rozmýšlí a utvoří si v *mysli pojem toho, co chce učiniti*; tudíž vše to, a sice dokonale, v Bohu jest.

Než mimo tento důvod všeobecný nalézáme u Aristotela výroky určitější, a sice, že nejvyšší a nejpravdivější bytost, t. Bůh, jest příčinou všech ostatních bytostí (Metaph. I. I. brev. c. 1.); že od Boha závisí všechny bytosti co do bytu a života (de coelo I. I. c. g.); že Bůh jest nejvyšším dobrem a cílem vesmíru (Metaph. I. XI. c. 10). — Tyto výroky Stöcklovi nepostačují; hodí prý se do každé soustavy filosofické. Podívejmež se tedy, co v nich jest obsaženo, a kde slova nejsou snad dosti zřejmá, slyšme výklad sv. Tomáše; neboť jestliže kdo vystihl dokonale smysl nauky Aristotelovy, byl to jistě sv. Tomáš, neboť znal a použil výkladů sepsaných dávnými stoupenici velikého mudrce, jako výklady Alexandra z Afrodisie (asi 200 po Kr. P.), výklady Boëthiovy († 524), ano i výklady Novoplatonikův, Filipona Gramatika a Simplicia ze 6. stol., pak výklady arabských Aristotelikův, které opraviti a chyby jejich vyvrátiti za životní úlohu si obral Albert Velký, učitel sv. Tomáše; na takovém základě sepsal sv. Tomáš své komentáry obšírné ke všem spisům Aristotelovým, jež znal sice jen z překladů latinských, ale důkladných, a bedlivě použil a porovnával, ne-li více, aspoň čtverý překlad *).

Ve *výroku prvním* pravi tedy Aristoteles, že podstaty nejvyšší (proč v čísle množném, již svrchu udáno) nemají žádné příčiny svého bytu (*τῶν εἶναι*), ale samy že jsou příčinou *τῶν εἶναι* ostatních bytostí, *οὐδ' ἐκείναις αἰτιὸν τι τῶν εἶναι, ἀλλ' ἐκείναι τοῖς ἄλλοις*. To znamená přece více, nežli že Bůh do hmoty již napřed jsoucí a od něho neučiněné vložil pouze

*) Nazývá tyto překlady: littera Boëthii, alia littera, antiqua, recens; tuto poslední nazývá také často alia littera.

pohyb, a že Bůh jest příčinou věcí jen proto, že tyto pohybem od něho vloženým do hmoty z této se vyvinuly; a sv. Tomáš (comment. in l. c.) praví: „*corpora coelestia . . . habent causam non solum quantum ad suum moveri, ut quidam opinati sunt, sed etiam quantum ad suum esse, ut hic Philosophus (Aristoteles) expresse dicit.*“ — Potvrzuje to Arist. sám na jiném místě, (Met. I. V. c. 1.), kde stopuje první počátky a příčiny věcí, neboť praví, že tyto musejí býti od hmoty odloučené (*χωριστά*) a nehybné (*ἀκίνητα*), a ty nejvyšší z nich že jsou příčinou všeho toho, co smysly poznáváme, všech viditelných věcí, *ταῦτα γὰρ αἰτία τοῖς φανεροῖς τῶν θείων*, příčinou toho, co ze skutků Boha neviditelného nám jest viditelné a poznatelné*); anebo kdybychom *θεῖος* rozuměli v druhém významu, božské totiž tolik jako vznešené, pak praví Aristoteles, to nejvyšší že jest příčinou toho, co nad vše ostatní vznešeným jest, t. oblohy. Sv. Tomáš (comm. in l. c.) vykládá: „*haec namque causae immateriales et immobiles sunt causae sensibilibus manifestis nobis . . . Ex hoc autem apparet manifeste falsitas opinionis eorum, qui posuerunt, Aristotelem sensisse, quod Deus non sit causa substantiae coeli, sed solum motus ejus.*“

Druhý výrok souvisí s tím, co Arist. jinde (Met. I. XI. c. 7.) praví, že Bůh jest nejvyšší dobro vesmíru, a „na takovém tedy původu závisí obloha i příroda“; *ἡρτησθαι ἐκ τινος* znamená záviseti na něčem, ale závislost jest nejenom co do té neb oné okolnosti, ale taky co do původu, tak že záviseti co do původu od někoho, jest tolik jako původ svůj míti z někoho; a že Aristotelovi tento význam na mysli tanul, poznáváme z druhého výroku (de coelo I. I. c. 9.), že Bůh má život nejlepší a sám sobě úplně postačitelný po celou věčnost, a protož *ὅθεν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήρτηται . . . τὸ εἶναι τε καὶ ζῆν*, odtud (od Boha, anebo ze života jeho věčného) připojuje čili přidílí se ostatním bytostem byt a život; tu *ἐξήρτησθαι* neznamena toliko záviseti, odporujeť tomu dativ *τοῖς ἄλλοις*, ale

*) Conf. ad Rom. 1, 20: *Invisibilia enim ipsius, per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur.*

znamená přivěšenu, přidělenou býti, vyplývati, a výrok tedy praví: Bůh dal bytostí i byt i život; tak překládá Littera antiqua: „unde et aliis *communicatum* est esse et vivere“ (comment. in l. c.).

Jinde (de gener. I. II. c. 9.) zase praví Aristoteles, že příroda vždy po dokonalejším baží, *ἀεὶ τοῦ βελτίονος ὀρέεσθαι φάμεν τὴν φύσιν*; lépe však jest býti než nebýti, a býti ne na vždy, nýbrž jen na čas jest tolik jak po uplynutém čase nebýti; ale že věčně nemohou býti věci hmotné, doplnil Bůh jiným způsobem stálou jejich existenci, nepřetržitým učiniv jejich zrození (*corruptio unius est generatio alterius*), *συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς ἐντελεχῆ ποιήσας τὴν γένεσιν*. Tedy i toho příčinou jest Bůh, že jedna bytost z druhé vychází.

K tomu jest možno připojiti, co stojí v kn. XI. metaf. c. 7.: Pythagoreové a Leukippos pravili, že v první příčině není dokonalost úplná, *τὸ ἄριστον καὶ κάλλιστον*; neboť prý, jak vidno, věci vznikají ze zárodků a zárodek dříve jest sice, ale méně dokonalý, neboť se vyvinuje teprve; a proto soudili, že i nejvyšší příčina jest sice nejdříve, ale není úplně dokonalou. Na to praví Aristoteles: Nyní v obvyklém běhu přírody tak se stává, že ze zárodku jest věc, ale první že nebyl zárodek, ale věc, a první člověk že nebyl ze zárodku, ale z něho že byl první zárodek. Praví tedy Aristoteles, že bytosti počaly ve stavu dokonalém, a že tudíž v první příčině jejich, t. v Bohu, dokonalost jest úplná; a že z dokonalosti, která ve věcech jest, zavírá na dokonalost Boží, což jiného tím praví, než že dokonalost, kterouž věci hned na počátku svého bytu měly, od Boha vyplývá, čili že věci v samém začátku svém z dokonalosti Boží původ svůj mají? — Protož také praví, že máme milovati Boha jako dítky své rodiče (Ethica I. VIII. c. 14), kterážto slova sv. Tomáš vykládá (comm. in l. c.): „filii habent amicitiam ad parentes, quia ipsi sunt maxime benefactores, in quantum ipsi sunt filiis *causa essendi* et nutriendi et disciplinae; et talis est enim amicitia hominis ad Deum.“

A konečně výrok třetí udává taky více nežli že Bůh pouhý pohyb do přírody vložil; neboť tu praví Aristoteles,

že v přírodě jest pořad, a tento že od Boha pochází, jako pořádku ve vojsku původcem vojevůdce jest; pořad ve přírodě jest totéž, co v rodině rozkaz toho, jenž jest hlavou rodiny; a jest proto, aby všecko k cíli svému, k nejvyššímu dobru spělo. Ale pořad nebo stálé a nezvratné zákony k jednomu cíli směřující do přírody dáti nemůže přece nikdo jiný než jen ten, kterýž jest v plném smyslu původcem přírody, a nikoliv jen pohybovatelem jejím, jak dokládá k tomuto místu (Met. I. XI. c. 10.) sv. Tomáš: „quia ratio eorum, quae sunt ad finem, sumitur ex fine, ideo necesse est, quod non solum ordo exercitus sit propter ducem, sed etiam quod a duce sit ordo exercitus. Ita etiam . . . totus ordo universi est propter primum moventem, ut scilicet explicetur in universo ordinato id, quod est in intellectu et voluntate primi moventis. Et sic oportet, ut *a primo movente sit tota ordinatio universi* . . . Sicut autem imponitur in familia ordo per legem et praeceptum patrisfamilias, . . . ita *natura in rebus naturalibus est principium exequendi* unicuique id, quod competit sibi de ordine universi . . . et ipsa natura est *quaedam inclinatio indita ei a primo movente, ordinans ipsam in debitum finem.*“ — „Inclinationes naturales dare, non est nisi illius, qui naturam instituit“ (Summa adv. gent. I. III. c. 88.)

Zbývá ještě zkoumati, jak smýšlel Aristoteles *o původu hmoty* samé. Staří filosofové souhlasili tvrdíce, že hmota jest věčná, nepovstala, *ἀγέννητος*, či nezplozená; rozcházel se však co do vývinu jejího, neboť *jonická škola* materialistův pravila, že *pohybem* ve hmotě jsoucím vyvinuly a vytvořily se věci; *Pythagoreové*, poznávající ve věcech souměr pravidelný a stálý soulad, jaký jest v číslech, pravili, že hmota *číslicemi* ve věci přetvořena byla; *Plato* dílem že číslicemi, dílem *nápodoběním ideí, o sobě jsoucích*; *Anaxagoras*, že věčný rozum, *νοῦς*, hmotu urovnal; *Empedokles*, že *lásky* protivné a oddělené částky hmotné spojuje, ale aby konečně všecko nespojilo a nesrazilo se v jedno, že zase *nenávisť* částky od sebe odděluje. Všickni tito představovali si *hmotu jako bytost samu ze sebe jsoucí a určitý tvar již mající*, jak praví sv. Tomáš (comment. in I. VII. metaph. lect. 2.): „totum subjectum, quod nos ponimus

ex materia et forma componi, ipsi dicebant esse primam materiam.“

Aristoteles taky praví, že hmota jest nepovstalá, ὄλη ἀγέννητος, ale ve smyslu docela jiném; neboť γέννητος dle něho jest to, co sestává ze hmoty a doby, co tedy z tohoto obojího vzniklo a povstalo; hmota pak i doba nemůže býti γέννητος, vzniklá, t. z něčeho jiného, neboť by byla hmota z jiné hmoty, tato zase z jiné povstala, a tak do nekonečna; ale postup do nekonečna jest nemožným (Met. I. I. brev. c. 2.). Taktéž i nebe jest nevzniklé, protože není protivy, ze které by bylo vzniklo, jako horké ze studeného, velké z malého, jak dokládá sv. Tomáš (Summa theol. p. I. q. 46. a. 1.): „Aristoteles in I. phys. text. 82. probat materiam esse ingenitam per hoc, quod non habet subjectum, de quo sit; in I. autem De coelo text. 20. probat coelum ingenitum, quia non habet contrarium, ex quo generetur. Unde patet, quod per utrumque non excluditur nisi quod materia et coelum non inceperunt per generationem, ut quidam ponebant praecipue De coelo. Nos autem dicimus, quod materia et coelum producta sunt in esse per creationem.“ — Proto směje se Aristoteles starým filosofům, že upadli do bludu druhého, chtějí se vyhnouti prvnímu; neboť ničeho prý se ustavičně tak nebáli, jako toho, jak by věci mohly povstati, kdyby tu již něco napřed pohotově nebylo, z čeho by povstaly: ὁ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προὑπάρχοντος (de gener. I. I. c. 3.).

V takovém tedy smyslu jest hmota dle Aristotela nepovstalou; že i věčnost její ve smyslu aspoň poněkud jiném, než obyčejný jest, vykládal, již dříve naznačeno bylo. Ostatně v této věci zdá se, že spíše se jen přizpůsobil svým předchůdcům, neboť na jiném místě (topic. I. I. c. 9) praví, že mezi otázky nerozhodnuté i ta náleží, „zdali svět věčný, čili nic.“

Na základě toho praví sv. Tomáš, že slova, jimiž Aristoteles vyvracuje bludy starých, nikterak neodporují nauce katolické o stvoření světa v času: „Non dicimus secundum fidem catholicam, quod coelum semper fuerit, licet dicamus, quod semper sit duraturum. Nec hoc est contra demonstrationem Aristotelis hic positam. Non enim dicimus, quod incoe-

perit esse per generationem (jako jmenování filosofové, obzvláště Plato), sed per effluxum a primo principio, a quo perficitur totum esse omnium rerum, sicut etiam philosophi posuerunt. A quibus tamen in hoc differimus, quia illi posuerunt Deum produxisse coelum coeterne sibi; nos autem ponimus, coelum esse productum a Deo secundum totam sui substantiam ab aliquo determinato principio temporis“ (Comment. in l. I. de coelo lect. 6.); — a zase: „praedictae rationes Aristotelis procedunt contra positionem (Platonis) ponentem mundum esse factum per generationem et etiam corruptionem, vel per se vel per voluntatem Dei. Nos autem per fidem catholicam ponimus, quod incepit esse, non quidem per generationem quas; a natura, sed effluens a primo principio, cujus potentia non erat alligata ad dandum ei esse infinito tempore. . . . Sic igitur patet, quod rationes praemissae (Aristotelis contra Platonem) in nullo impugnant sententiam catholicae fidei“ (Comment. in l. II. de coelo l. 29.).

Slov „stvořiti, stvoření“ a p. ve spisech jeho ovšem nenalzáme, ale z uvedeného možno jest poznati, jaký byl názor velikého filosofa. Praví, že Bůh jest příčinou, že věci jsou, a že tyto od Boha rozdílné jsou; *jak by* byly povstaly, to výslovně nepraví, ale vyvrací náhledy svých předchůdcův, tak že nezbyvá než *jeden a poslední* náhled, totiž že Bůh věci *z ničeho* stvořil; to naznačuje též důvod, jež Aristoteles uvádí proti Anaxagorovi tvrdícímu, že všeuspořádající *mož* božský všecky věci vytvořil ze hmoty již hotové, a všecky věci jakoby v zárodku a pomíchané v sobě obsahující; neboť táže se: jak možno tímto způsobem vysvětliti, že povstalo *nesčíslné množství věcí, a ne toliko jedna?* neboť (jak dříve byl dokázal), kde jeden jest působitel, a jedna látka, o které koná, tam jest taky *jenom jedna věc vykonaná* (Metaph. l. XI. c. 2.). Z čehož vysvítá, co Aristoteles soudil o hmotě, že totiž není sama ze sebe jsoucí a jaksi vedle Boha samostatnou, a že Bůh takovéto hmoty nepotřeboval k utvoření věci, jak sv. Tomáš (comment. in l. c.) praví: „Posuit enim Anaxagoras esse unum agens, scilicet intellectum. Unde et si materia est una, necesse est etiam, quod *factum sit unum, scilicet id, ad*

quod materia erat in potentia. Ubi enim est unum agens et una materia, necesse est esse unum factum. Haec autem ratio procedit contra Anaxagoram, inquantum ponebat *intellectum indigere materia* ad faciendum res. Si autem ponat primum rerum principium *intellectum, qui ipsam materiam producat*, primum principium diversitatis rerum erit apprehensio ab intellectu praedicto, qui secundum quod diversas res producere intendit, instituit materias diversas aptas diversitati rerum.“ Není tedy Bůh, jak Stöckl praví, *pouze první pohybovatel* v tom smyslu, jakoby hmotu již hotovou byl našel a do ní jenom pohyb vložil, ale *spíše první konatel, který hmotu učinil* a pohyb do ní vložil, neboť praví Aristoteles (Metaph. I. VIII. c. 3.): „kon zdá se nejvíce pohybem býti“, t. j. to, co smysly svými na konu pozorujeme, není tak bytnost konu sama jako spíše pohyb jeho, a proto název toho, co úplně jest známé, přenáší se i na méně známé, *kon nazývá se pohybem*; jak sv. Tomáš (comment. in I. c.) praví: „illis primo imponimus nomina, quae primo intelligimus. Inter alios autem actus maxime est nobis notus et apparens motus, qui sensibiliter a nobis videtur; et ideo *ei primo impositum fuit nomen actus*, et a motu ad alia derivatum est“.

(Pokrač.)

Paměti kláštera Kladrubského z doby předhusitské.

Podává P. Vavřinec Wintera O. S. B.

(Dokonč.) Toho času pomýšlel císař Karel IV., trápený tehda podagrou a jinými známkami blížíci se smrti, hlavně v úmyslu zajistiti rodu svému důstojnost císařskou, na to, jak by syna Václava, ač nezletilého (tedy proti zlaté bulle), dal zvoliti za krále Římského. Po mnohém vyjednávání s kurfirsty, kteří také přijali veliké stipulace, stala se volba ta skutečně dne 10. června 1376 ve Frankfurtě nad Mohanem, načež 6. července následovala hned korunovace. Na cestě k této slavnosti byl císař Karel i se synem svým Václavem v Kladrubském klášteře hostem. Oběma se velmi líbilo v krajině i v klášteře, bavili se honbou a jevili se k obyvatelům klá-

štera velmi vlídnými a laskavými. Dvě léta na to císař Karel již nebyl mezi živými.

Po smrti papeže Řehoře XI. (27. března 1378), když bylo vypuklo neblahé schisma, poslal Římský papež Urban VI. do Prahy svého legáta, který by krále Václava od možného přestoupení ke straně Roberta z Genevy (Klimenta VII.) zdržoval a arcibiskupovi Očku z Vlašimi odevzdal kardinálský klobouk. Legátem tímto byl arcibiskup Ravennatský kardinál *Pileus*, jenž se líčí jakožto „vir cautus mirabiliter et astutus in legatione praedicta (1379—1381) ingentes sibi cumulavit pecunias“ a jenž později k samému Klimentovi VII. přestoupil (1387), za 4 roky však k Římskému papeži Bonifaciovu IX. se vrátil, což mu přineslo přezdívku „cardinale di tre capelli“ v lidu Římském. Tento kardinál seznámil se u příležitosti odevzdání klobouku kardinálského arcibiskupovi Očkovi s naším opatem Rackem, jež přijal i mezi své t. zv. domácí společníky (socii).¹⁶²⁾

Z opatování Rackova zbývá nám ještě podati několik méně důležitých dat. R. 1380 uvolili se bratři *Zvík* a *Markvart* z *Ulice*, za duši svého zemřelého třetího bratra, mnicha to Kladrubského, dávati sloužiti výročně rekviem, k čemuž složili kapitál; převorem Kladrubským dle dotyčné listiny byl *Drslav*, podpřevorem *Martin* a kustodem *Racek*. — Téhož

¹⁶²⁾ Soudíme z toho, jaké vážnosti opat Kladrubský v Čechách se těšil, ačkoliv ono vyznamenání, možná že dosti drahé, nebylo takřka ničím. Zajímavá pro chválu Rackovi věnovanou jest forma onoho jmenování: „Dilecto nobis in Christo Fratri Raczkoni Abbati Monasterii de Cladrone. Pragensis dioecesis salutem in Domino. Religionis zelus et alia laudabilia probitatis et virtutum merita, quibus apud nos fide digno testimonio commendaris, nos inducunt, ut te nostris gratis affectibus congruo praeveniamus honore et congruis favoribus attollamus; hinc est, quod te in socium nostrum domesticum praesentium tenore ex speciali fervore recipimus gratiose et aliorum sociorum nostrorum domesticorum numero aggregamus, volentes quod deinceps privilegiis, libertatibus, honoribus, favoribus, praerogativis et gratiis, quibus caeteri socii nostri et aliorum Dominorum Cardinalium gaudent et gaudere consueverunt, assiduo potiaris in cunctis opportunitatibus, factis et negotiis tuis, in quibus favorem et auxilium nostra tibi profutura sperabis, ad nos recursum fiducialiter habituras. In cuius testimonium etc. . . .“

roku uzavřena fraternita s konventem Pražských křížovníků s červenou hvězdou. R. 1381 dosadil se k praesentaci opatově ode dvou zástupců konsistoře na faru Vycovskou kněz Kladrubský *Protiva*. — R. 1382 věnovali příbuzní opatovi Racek z Prostiboř a jeho syn 8 kop p. g. pro výroční mše sv. za své rodiče; zmíněná částka byla zapsána na majetku Prostibořských pánů ve vsi *Strahotyn* (u Ronšperka). — R. 1382 vyzdvihl Racek jakýsi poplatek z klášterních statků „pro consolatione fratrum.“

R. 1384 zemřel známý nám probošt Touškovský Jindřich. Jako často, tak i tentokráte našla se na toto místo (vlastně jen na praebendu, jež s benediktinským proboštvím byla spojena) cizí praetense; král Václav dal totiž bezohledně jakémusi *Štěpánovi z Dinersteinu* právo na zboží bývalé fary Touškovské, ačkoliv arcibiskup již byl potvrdil nástupce Jindřichova kněze Kladrubského Jana. Nastalo opět právní vyšetřování, až opatu Rackovi podařilo se písemnými dokumenty podati důkaz svého práva a formální odmrštění kněze Štěpána se strany konsistoře dosáhnouti. Mimo to vystavil arcibiskup Jan z Jenšteina novou listinu, v níž se právo dosazovací na proboštví Touškovské na věčné časy dává opatovi Kladrubskému, při čemž ovšem nejen jurisdikce, ale i odvolání probošta zůstalo v rukou arcibiskupových, jak vysvítá z listiny vytištěné v čtvrté knize Borového „Erectionum“ č. 541.

Tam se totiž dovídáme, že opat Kladrubský s celým konventem upadli v irregularitu a interdikt z té příčiny, že nezaplatili předně jakousi daň¹⁶³⁾ papežskému dvoru a za druhé že opat se svolením konventu odstranil svémocně probošta v Touškově (Tuckaw) bezpochyby shora uvedeného Jana, poněvadž byl to člověk zvrhlý. A ačkoliv exkommunikováni, neustali prý odbývati služby Boží a kázati, obcovali s ostatními, zkrátka vedli sobě prý tak, jakoby naprosto nevěděli,

¹⁶³⁾ Nejspíše to byla částka onoho nákladu, který měl nahraditi pouť do Říma k vůli milostivému létu samým papežem doporučovanou. Peníze ty měly býti „církevní pomoci“ králi Václavovi na dávno slibovanou cestu do Říma. V. Palacký D. II. 2. pg. 280 sq.

že jim to dovoleno není, „tamquam simplices et iuris ignari credentes hoc eis licere,“ jak píše kardinál poenitentiář arcibiskupovi Pražskému. Jelikož však ony peníze vlastně dotyčným poslem byly zpronevěřeny a Kladrubští i v druhé příčině učinili zadost, dána jim dne 24. října 1392 dispense arcibiskupským oficiálem Mikulášem Puchníkem.

Té doby klášter Kladrubský docházel k vrcholu svého blahobytu; k rozsáhlému již majetku přikoupil opat Racek ještě v poslední době od Buška a Bohuslava Svamberských jejich podíly na vsi Darmysl, najmě les *Horky*, vše za sumu 299 kop p. g. (1386, téhož roku prodal *Oldřichovi z Vrbic* dva lány v emfyteutický majetek¹⁶⁴), pak dal (1389) 6 jiných pozemků v nápravu a posléz získal s dovolením krále Václava Hradiszany (Radelstein jihovýchodně od Kladrub), Ostrowczice (Ostrovce u Černošína) a Nahosicz (u Domažlic), pak výroční dávky (13 kop) ve vsi Krzinow (Křenova u Horšova Týna) a 3 kopy v Pocznowiczi (Pocovice? taktéž v Horšovo-Týnsku).¹⁶⁵) Klášter Kladrubský měl nyní neméně než 128 vesnic v držení (nepočítaje menší dvorce, dodávky a užitky z emfyteuticky prodaných pozemků atd.), potom 3 města a tři proboštství. Budova klášterní byla (od r. 1379) jako pevnost obehnaná širokou zdí hradební, což se v jisté podobě zachovalo až po dnešní den.

Byl však zovnějši lesk kláštera tehda tak skvělý, že musel jistým lidem píchat do očí. Mezi těmito byl ovšem nejnebezpečnějším sám král Václav IV. Jak známo¹⁶⁶), měl u svého dvora neméně než 4 titulární biskupy, mezi nimi též jednoho patriarchu. Aby aspoň jednomu z nich zjednal sku-

¹⁶⁴) Měl totiž klášteru jedním koněm konati robotu.

¹⁶⁵) Dávaje k této koupí král Václav dovolení (listina datována na Žebráce dne 16. října 1390) praví: „ . . . tenentes monasterium Cladrubiense in visceribus charitatis (!) ad laudem et gloriam omnipotentis Dei et intemeratae Suae genitricis Virginis gloriosae et ut cultus divinus in praedicto monasterio dilatetur . . . annuimus . . .“ etc. Zatím měl z vzrůstání majetku klášterního jen proto radost, poněvadž jej již v duchu viděl v rukou svých milců.

¹⁶⁶) Palacký D. II. 2. 282.

tečného biskupství, zamýšlel založiti v jihozápadních Čechách biskupství nové a čekal jen na smrt starého Racka, chtěje v Kladrubech po vypuzení Benediktinů zaříditi chrám katedrální. Příklad analogický měl v Litomyšli, kde teprv před 50 lety proměněno opatství praemonstrátské v biskupství, jenže tak, že poslední opat stal se prvním biskupem. Na neštěstí byl papež Bonifac IX., jenž si nesměl krále Římského roztrpčiti, aby snad nepřestoupil k protipapeži, sám plánu tomu nakloněn, a právě on to byl, jenž na starého Racka bral tolik ohledu, aby před jeho smrtí plán nebyl uskutečněn.

Zřízení nového biskupství mělo mocného odpůrce v arcibiskupovi Janu z Jenšteina, jenž ovšem i jinak s králem se byl rozdvojil. Když pak na začátku r. 1393 dokonala opat Rackek, zrychlil hned po pochování jeho poslaný sem arcibiskupský vikář Jan z Nepomuku novou volbu v Kladrubech, takže král Václav zprávu o úmrtí Rackově a zvolení nového opata dostal najednou; nově zvolený, bývalý podpřevor

Olen¹⁶⁷⁾ byl ovšem ihned arcibiskupským zástupcem stvrzen. Celý případ krále, jak pochopitelně, neobyčejně rozhněval; poslal několik poslův za sebou k arcibiskupovi a jeho radám do Roudnice, kamž se byli utekli, s rozkazem, aby přišli do Prahy. Když pak posléz biskup Lavantský (vlastně minorita bratr Mikuláš), králův zpovědník, a maršálek Čúch ze Zásady k arcibiskupovi přišedše ujišťovali, že on i radové jeho bezpečně do Prahy přijíti nejen mohou ale i musejí, arcibiskup konečně odebral se do města. Aby tím spíše smíření se dosáhlo, vypracována od královských rádců písemná smlouva, kterouž však král, sotva byl zočil komonstvo přijíždějícího arcibiskupa, roztrhal rozpálen jsa prudkým hněvem. Nic neprospělo vlídné chování arcibiskupa samého, jenž i na kolena padl, aby zuřivce usmířil: král dal Puchníka, Jana z Nepomuku, probošta Mišenského Václava, a arcibiskupského hofmistra Něpra z Roupova, hlavní to rádce arcibiskupovy, zjímati, nejprve na hrad a pak na rychtu Staroměstskou odvézti,

¹⁶⁷⁾ Dle našeho rukopisu byl to bývalý převor Albert, kteréžto jméno však nikde jinde se neuvádí.

aby tam v mučírně se na nich vymstil. Práví se, že tam katovi při vyslýchání nebohých obětí vlastnoručně pomáhal. Jediný vikář Jan, jak známo, odolal mukám, jež mu také bylo trpěti pro zachování zpovědní mlčelivosti; polomrtvý konečně hozen do Vltavy ve čtvrtek dne 20. března 1393 o 9. hodině večerní.

Skutku tohoto král brzy na to litoval a arcibiskupa, jenž se zatím utekl na pevný svůj hrad Kyšperk, posly odprošoval. Ani tentokráte svědomitý arcibiskup se nezdráhal smířiti se, avšak kladl jisté podmínky, z nichž jedna z nejprvnějších byla ta, aby nový opat Kladrubský nebyl znepokojován. Avšak právě tento požadavek¹⁶⁸⁾ zmařil celé vyjednávání, neboť král nejen opata uznati nechtěl, nýbrž na arcibiskupovi žádal, aby se u papeže o vypuzení benediktinů Kladrubských a založení nového biskupství přimlouval. Arcibiskup ovšem nesvolil a k uvarování se všech nepříjemností odcestoval dne 23. dubna 1393 do Říma, a sice sprovázen jsa novým opatem Kladrubským, aby společně s tímto na krále u papeže ústně i písemně žaloval.

Král však ihned dal statky Kladrubské pod správu světskou (purkrabímu *Václavu Tivakovi ze Švamberka*), vypravil do Říma posly ke své omluvě a naklonil si papeže jmenovitě tím, že se postaral, aby hojné peníze po Čechách ne zcela poctivým¹⁶⁹⁾ biskupem *Ubaldinem* sbírané neprodleně odvedeny byly do Říma.

Tím se stalo, že arcibiskup nepochodil valně a na podzim 1393 do Čech se vrátil. Vrátil-li se s ním též opat Olen, není nikde zaznamenáno; zdá se však, že zůstal v Římě, v některém klášteře se oddav nábožné samotě. Správu duchovní vedl v Kladrubech převor Jan, správa statků zůstala i na dále v rukou světských, takže konvent se musel výživy své i domáhati. Plánu, zaříditi v Kladrubech biskupství, král se ovšem nezřekl, a vyhlídl sobě nyní za kandidáta *Václava Králíka z Buřenic*¹⁷⁰⁾, svého kancléře; odpor arcibiskupův však doká-

¹⁶⁸⁾ Viz Palacký D. II. 2. 287.

¹⁶⁹⁾ Viz Palacký D. II. 2. 288.

¹⁷⁰⁾ Buřenice byla tvrz na Čáslavsku; nezdá se však, že by byl vynikal

zal toho, že papež žádosti králově již několikrát opakovaně nevyhověl, a sice ani tenkrát, když arcibiskup Jan z Jenšteina dne 2. dubna 1396 své důstojnosti se byl odřekl a do Říma odebral (kde se stal patriarchou Antiochenským). Konečně musil tedy král Václav od svého záměru upustiti, tolik však na papeži přece dosáhl, že udělil zmíněnému Králíkovi opat-

tento kněz-dobrodruh vyšším šlechtickým kmenem. „Králík“ byla nejspíše přezdívka, která mu byla dána pro mocný jeho vliv u skutečného krále. Dle Palackého (z poznámek tu a tam roztroušených) jsou data ze života této osobnosti asi tato: Kdy se ke dvoru královskému dostal, není známo: roku 1380 stal se však již děkanem na Vyšehradě po Kuneši Veselém. Již tehdaž byl v tajné radě krále Václava, který mu byl z neznámých důvodů neobyčejně nakloněn a záhy mu byl zaopatřil i titul biskupský a r. 1384 (titulární) patriarchát Antiochenský. R. 1397, aby měl také důchody svému titulu odpovídající, stal se Václav Králík kommendátorem v Kladrubech. R. 1398 vidíme jej s králem cestovati do Lucemburska a do Francie ke schůzi s Karlem VI., králem Franekým; bylť již tehdaž nejvyšším kancléřem českým maje též od mnoha let peníze královské komory svěřeny. V červnu r. 1398 se vrátil s králem do Čech, stal se pak (r. 1400) nejvyšším písařem zemským, ovšem jen na krátko a jen dle jména z jakési vzdorovitosti královny proti některým úředníkům. O něco málo dříve přestal býti Kladrubským komendátorem (1399), ježto mu důchody opatství toho nestačovaly, a dostával nyní za to z výtěžku stříbrných dolů na Horách Kutných 6 kop p. g. téhodně; kancléřem zůstal ještě poráde, ač se stal r. 1403 ještě proboštem Vyšehradským. R. 1409 ubírá se jako splnomocník Václava IV. pro Čechy a Itálii ku koncilu Pisanskému (s Tiemem z Koldic, biskupem Míšenským, Benešem z Choustníka, doktorem Jeronymem ze Seidenberka a doktorem Janem Názou). R. 1412 postoupil arcibiskupovi Albíkovi, jenž se vzdal, proboštví Vyšehradské, stal se však za to biskupem v Olomouci, odkudž se dostal Konrád z Vechty na arcibiskupský stolec Pražský. V nové důstojnosti své choval se obojetně, k husitismu vlašně, řídil se ve všem podle vůle Václava IV., plytval, jako i arcibiskup Pražský, statky duchovními dáváje je i do zástav, nechránil kněží svých, takže biskup Litomyšlský Jan Železný jako splnomocněnec koncilu Kostnického si na oba trpce naříkal, ano i před soud je pohnati chtěl (1416). Kapitula Pražská a Vyšehradská se však obou hodnostářů ujímala, a král Sigmund meškající tehda ve Francii a v Anglii žádal, aby věc odročena byla až do jeho návratu. Dříve však než se král navrátil, zemřel biskup Václav Olomoucký dne 2. září r. 1416.

ství Kladrubské *v kommandu*. Breve dotyčné (datováno 11. dubna 1397) praví, že dle vůle papežovy po smrti opata Racka nové obsazení sice mělo zůstaveno býti papežské Stolicí samé, ježto však dle žádosti královny má místo to uděleno býti jemu, Králíkovi, svěruje se mu tedy správa kláštera duchovní i světská s tou však podmínkou, aby nic odcizeno nebylo a na počtu mnichů jakož i bohoslužbě nic se neměnilo.

Že ani správa světská ani kommandatura Václava Králíka z Buřenic statkům Kladrubským k prospěchu nebyla, dá se snadno domysleti; skutečně hmotný stav kláštera Kladrubského, jenž ještě při smrti opata Racka byl kvetl, za krátko tak klesl, že sám král Václav v jakémisi výnosu (23. listopadu 1397) doznává, že klášter na pokraj záhuby dospěl a že jen zvláštní výjimečná pomoc jeho, králova, jej zachovati může¹⁷¹). „Královská“ tato pomoc však pozůstávala v tom, že se zakázalo, přijímati v Kladrubech hosti; náš pramen sice udává ještě, že král osvobodil klášter ode všech břemen, ovšem jen k vůli panu kancléři, jemuž bohaté druhy důchody Kladrubské nijak nepostačovaly: ale byla-li jaká výsada tenkrát udělena, přestala jistě s kommandaturou Králíkovou. Ostatně se pan kancléř a patriarcha Antiochenský o svou kommandu velmi málo staral, ponechávaje správu statků úředníkům, kteří zase jen vlastní své měšce měli na zřeteli. Tak se stalo, že klášter schudl, král pak nemoha svého miláčka v tak bídné prebendě ponechat, zprostil jej nejspíše na jeho vlastní žádost Kladrubské kommandy a vykázal mu až na dále tučné důchody z bání Kutnohorských. Bratřím v Kladrubech nebráněno, voliti si opata nového; mělť král Václav tehda na jiné věci myslet, a myšlenky biskupství Kladrubského se již dávno byl vzdal.

Nová volba konala se někdy na začátku r. 1399, i zvolen za opata

Verner, muž na štěstí velmi schopný a energický. Brzo po volbě musel k uhrazení nejnaléhavějších dluhů žádati o

¹⁷¹) . . . In redditibus temporalibus multipliciter diminutum est adeo, quod, nisi regiae provisionis remedio releveretur, ultimum subiret exterminium. . . .

povolení prodeje jedné monstrance a napuklého zvonu, k čemuž král Václav svolil listinou dne 11. července 1399 datovanou. Vůbec celý život Vernerův naplněn byl starostmi a pracemi, které však aspoň částečně nezůstaly bez dobrého výsledku, takže v několika letech povšechný stav kláštera rozhodně se zlepšil. Velmi výhodně pro zájmy kláštera postaral se opat Verner jmenovitě tím novým zařízením, že ustanovil z bratří několik prokurátorů, aby se věnovali právnímu obhájení jednotlivých statků¹⁷²⁾.

Pod Vernerem byl proboštem (kde? není udáno) Lev, převorem Jan, podpřevorem Bušek, kantorem Jan, zpovědníkem Mikuláš, sklepmistrem Miroslav a infirmářem Petr.

R. 1400 obnovil papež Bonifac IX. opatu Vernerovi právo pontifikalii a povolil odpustky 100 dní při slavném požehnání opatově

R. 1403 dal opat kapli sv. Kateřiny (pod Přimdou), jež byla velice sešlá, se vším příslušenstvím bratru Buškovi k administrování.

R. 1409 přijal *Jiří z Vaškova* tři pozemky Kladrubské v nápravu. Převorem tehda byl Zdebor, podpřevorem Lev, kantorem Jan, sklepmistrem jiný Jan a stolníkem Martin (snad pozdější opat).

R. 1416 kvitují opatu Vernerovi bratři Hynek a Bohuslav ze Švamberka placených 100 kop p. g.

V době velmi kritické, kde klášteru bylo zapotřebí silného vůdce, zemřel (r. 1417) opat Verner. Bratří oplakavše jej přikročili k volbě nové, která se stala kompromisem. Volitelé byli tito: Zdebor zmíněný již převor, Pavel podpřevor, Jan kantor, Miroslav taktéž zmíněný poenitenciár, Prokop stolník (refectorarius), Petr senior, Jindřich probošt Přestický, Mikoláš farář Vycovský, Racek probošt u sv. Vavřince v Pošečnicích (?), Bušek probošt u sv. Kateřiny, plebán ve Starém Sedle Dèpolt, plebán v Plánech Jan, plebán Chýšský Jan a

¹⁷²⁾ „ . . . Providit de gremio monasterii procuratores, qui fungerentur officio *syndicatus* pro bonis sui monasterii solum defendendis . . .“
praví náš rukopis.

Sigmund Malešický, mimo to bratři Dominik Mod, Jan Harant, Jan Hájek, Petr iunior, Mikoláš Šebník, Jan Černý (Niger), Jan Ošelin a Čeněk. Zvolen jest za opata bývalý stolník

Martin (Buben), pod nímžto zbožná nadace Vladislavova litou vášní husitskou napadena jsouc, hrozila vzítí za své. Bůh však jí nedal zaniknouti, takže povstala z rumu a přeživši mnoho nebohých sester, staletí ještě kvetla ke cti Boží a dobru lidskému.

Kněz v trestnici.

Píše *Josef Kousal*.

(Pokrač.) Poněvadž čím dál více v popředí vystupuje otázka sociální v životě občanském, není ani možno, aby i v trestnici nedrala se v popředí. Nemyslím zrovna anarchisty, pro něž v jistých trestnicích je zvláštní oddělení a zvláštní poněkud i domácí řád (v Čechách v Plzni); odvážiti se do tohoto oddělení bez znalosti celého hnutí socialistického bylo by opravdu smělé, leč by si úředník hned předem všeliké dotýkání se tohoto předmětu zapověděl. To činí všickni, kdož nejsou obrnění; ale pak všechny návštěvy nemají žádného účinku, neboť anarchista, obrátí-li se, obrátí se pomalu a po téže cestě, po které ke svému přesvědčení dospěl. S náboženstvím může začítí kněz jen u těch, kteří již do trestnice přišli vyléčení. Bývají to pravidelně začátečníci jimž postačí říci: „Vidíte, kam ty nešťastné spolky vás přivedly! Kdybyste byl šel na sklenici piva jinam a nechal se pálení jiné, starší a tudíž i zkušenější, mohl jste býti na svobodě, jako tisíce jiných mladíků, kteří byli v tomtéž pokušení, byli však opatrnější“. Lituje-li na ta slova ihned svého poblouzení, přišel vyléčen již z vyšetřující vazby, a několik rozmluv, po případě dobrá kniha, vyhojí ho na dobro. Mlčí-li však s úsměvem pohrdavým, jako by chtěl říci: „což ty viš, co dnes hýbe světem“, neb zeptá-li se: „víte, pane, kdo byl Karel Marx?“ — pak stojí kněz před agitátorem a nastává mu, nechce-li k němu jen choditi a ptáti se: „jste zdráv, co máte na srdci?“ a do

svých zpráv psáti: „nepřístupný, nenapravitelný“; — boj na nuž. Aby se takový agitátor o socialistickém hnutí vůbec do rozhovoru pustil, jest třeba, aby byl překvapen. V nadutosti své myslí totiž skoro každý z nich, že ostatní třídy touto otázkou se neobírají a o ní ničeho nevědí; přesvědčí-li se však, že se velice zmýlil a že ten, jenž před ním stojí, zná všechna důležitější data, všechna známější jména a frakce, přistižen-li je v rozmluvě při nějaké chybě a ukáže-li se mu vůbec, že tento předmět i jiní dokonale ovládají, pak zahoří tvář socialisty, on je ve svém proudu a úředník stal se mu zajímavým — první krok k zjednání si důvěry.

Když po dvouletém namáhání vidí kněz, že je vše marno, vězeň že se chce ve své samotě jen bavit a nepřijíti ze cviku, nechá všech debat, mluví k němu krátce a odměřeně o náboženství, tak jak jest jeho povinností, a nechá socialistu sobě samotnému, jenž si to neumí vysvětliti, proč se ten pán stal na jednou málomluvným? Totéž učiní ředitel a jiní úředníci a vězeň ponechán je své samotě a milosti Boží. Nelzeť jednotlivci věnovati celé hodiny tam, kde čas tak jest drahý a kde nové a nové obličejy vyžadují všestranné péče a pozornosti.

Podají-li se duchovnímu, aby vězeň pozorně ho poslouchal a sem tam i přisvědčil, pak je z polovičky vyhráno a začne ta pravá setba do půdy připravené, jež záleží v dalším *individuálním působení či vedení, v kázání, katechesi, službách Božích a udílení sv. svátostí.*

Individuální pastorec v trestnici liší se od téže v duchovní správě jen tím, že tato jen ve výjimečných případech se naskytá, kdežto první, jak z bezprostředního obcování pod jednou střechou plyne, charakter stálého působení na sebe bere. Ač má duchovní i vězně ve společné vazbě navštěvovati a na ně působiti, nicméně výsledky této práce, což se zamlčeti nedá, jsou minimální. Má-li se některému trestníku ze společné vazby říci něco do duše, jest nejlépe si ho zavolati do kanceláře, poněvadž mezi špatnými nejšpatnější jsou pány a ostatní svou špatností terrorisují, tak že, i kdyby někdo jiskru dobrého v sobě měl, k vůli ostatním by se k ní přiznati nesměl. Mimo to, jak známo, do společné vazby přicházejí dlouho-

letí a pak hlavně zpětílí, kteří si z disciplinárních trestů mnoho nedělají a proto i hrubostí oproti úředníku schopni jsou. To může být duchovnímu před forem svědomí jakousi omluvou. O individualisování v samovazbě zde šířiti se nebudu a poukazuji v té příčině na „Časopis duch.“ z r. 1886 číslo IV. a V. a z r. 1887. Tolik budiž pouze ještě podotknuto, že při soukromých rozmluvách je knězi třeba zvláště zkušenosti, taktu, jistoty a rychlosti v odpovědích, tedy dokonalého vzdělání, konečně i znalosti toho kterého jazyka, má-li ten, jenž se po několik dní na příchod kněze připravoval, krátce přiveden býti ad absurdum a přec jen býti ne uražen, nýbrž získán. Do každé celly musí vzíti kněz na se jinou tvářnost, každé srdce jiným klíčem otvírati: zde neumělého učiti, tam pochybujícím dobře raditi, hřešícího trestati, zarmouceného těšiti, ba i urážky trpělivě snášeti tenkrát, vidí-li, že se nedějí ze zlomyslnosti, nýbrž v rozčilení a zoufalosti. Tím nejlépe ukáže, že je hlasatelem lásky a odpuštění, jestli netrestá urážku v soukromí učiněnou, ač mu disciplinární řád moc k tomu dává. I odsouzení a bezohledné pokárání zpětílých musí se dít v lásce a trpělivosti. Je to působení bez odporu nejtěžší, nejnebezpečnější, ale též nejzáslužnější a téměř nevyhnutelně potřebné, nemá-li kněz v monotonii života ústavního, kde každé hnutí instrukcí jest předepsáno, zemdlíti a zevšedněti. Zde potkává se také nejčastěji s pozitivními výsledky své práce, zrovna asi jako u lože umírajících; útěchou a zadosťčiněním naplňuje vědomí, že jsme zachovali duši lidskou. Samo sebou se rozumí, že kněz zvláště musí k pastorálním svým účelům vyúžitkovati vnitřních i zevnitřních okolností vězně, jako jeho věku, stavu, vzdělání, zdraví, zločinu, trestu, letory, rodinných konnexí a j.

Poněvadž i Pán Ježíš razil si cestu k srdcím lidským tím, že jim dříve tělesně pomáhal, nesmí kněz stesky na nemoc, zimu, hlad, hrubost dozorců atd. odbývati slovy: „do toho mi nic není“, nýbrž musí je vyslyšeti a slíbiti, že, jsou-li opodstatněny, co bude možno učini; spolu však ihned uchopí se příležitosti, aby poučil, jak drahá je svoboda a jak si jí každý člověk, zvláště však křesťan, jenž k ní Vykupitelem byl

povolán, vážití má. Vidí-li však, že vycházejí pouze z roztrpčenosti neb zlomyslnosti, odbude rebelanta tak, že mu odpadne chuť, s něčím podobným po druhé přicházeti. Pozoruje-li opravdu onemocnění tělesné neb duševní, zvláště v samovazbě velmi husté a opravdové, učiní o tom bezodkladné oznámení lékaři a aby se kryl, i v archu, jež měsíčně předkládá vyplněný pozorováním jednotlivých vězňů, zaznamená Archy ty jsou pravou psychologickou studií a čtením velezajímavým. Poněvadž simulanti v trestnici mají pole široké, škodil by své reputaci, kdyby se dal klamati. Prohlásiti se pro nemoc duševní dříve, než lékař se vysloví, je vždy troufalé. U kněze předpokládá i vězeň nevěrec nejvíc soucitu, na něho se nejvíc appeluje, proto se musí míti nejvíc na pozoru.

Před propuštěním vězně nastává konečná a ne méně důležitá činnost kněze, zvláště tam, kde jsou spolky péče o vystouplé vězně, jako k. př. v Německu a Švýcarsku. U nás pro dobrovolné skutky milosrdenství je malé porozumění, proto trpí i spolek pražský neustále na úbytě. Kde však tato péče tak je zorganizována, jako v cizině, má v ní působení kněze největší a nejtrvalejší oporu. Co jsou platná krásná slova v trestnici, co všecka i nejupřímnější předsevzetí vězně, jestli týž po svém propuštění octne se v takových poměrech, že je dodržeti nemůže, jestli mu, rekonvalescentu morálnímu, nikdo ruky pomocné nepodá, naopak jestli tatáž společnost, která by mu ve vlastním svém zájmu příležitost k polepšení podati měla, odstrkuje ho od břehu na tomtéž prkně, jež po ztroskotání lodi svého života si ještě zachoval? Duchovní vejde ve spojení s duchovní správou domovské obce a k tomu působí, aby vězeň, opouštěje ústav, neodcházel s prázdnýma rukama, bez cíle, aby se mu dostalo přijetí a odpuštění, ne však nového odsouzení, jak se často u nás stává. Jen touto pomocí možno při poměrech v dnešní společnosti lidské a předsudcích proti potrestaným, vystupujícímu vězni, má-li jinak dobrou vůli, k lepší budoucnosti mezi svobodnými lidmi základ položit. Ovšem že činnost spolků podobných ponejvíce v pokusech záleží, avšak to nikoho nesmí odstrašiti, kdo se chce radosti dožítí, že zachoval člověka, a kdo má na mysli slova Páně:

„Větší bude radost v nebesích nad jedním hříšником, pokání činícím, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří nepotřebují pokání“. Kde je podmíněné propuštění zavedeno, činí duchovní k němu návrh, jakož i na omilostění. Při rozdílnosti mínění má právo separátního vota.

Že by *kázání* v trestnici musila co do obsahu a formy jinak býti uspořádána, než ve svobodné duchovní správě, je mylný náhled. Trestníci jsou lidé jako jiní a evangelium Kristovo, jímž možno najíti cestu k srdci hříšníka, ať na svobodě, ať uvězněného, je rovněž jen jedno. „Ut veritas pateat, placeat, moveat“ učili jsme se v theologii, a to byl též způsob nejprvnějšího a největšího homiletu světa, Pána Ježíše. Rozum, srdce a vůle, toť jsou ty mohutnosti, k nimž kněz na kazatelně mluví; proto též nějaká instrukce pro kazatele ve vězení není možná; vše je věcí jeho nadání a osvětlení Ducha sv.

Okolnost, že jeho kázáním přítomni jsou úředníci, každé chvíle pak i některý vyšší úředník inspekční, přinutí sama sebou každého kněze, aby se svědomitě připravoval. Jako ve škole, tak i na kazatelně převládati musí morálka, čímž nijak není řečeno, že by se dogmatika měla zanedbávati. Volnou ruku ponechávají kazateli v tom ohledu paraphrase evangelní i epistolní, v nichž může říci, co chce, aniž by upadl v podezření, že látku schválně si volí. Sebe trpčí pravda, ve formě i ostřejší, nepůsobí tak, ví-li každý, že nedělní evangelium dává právo, předmětu toho se dotknouti. Na příklad! Instrukce předpisuje klečení od pozdvihování do přijímání; společná vazba, která stojí, musí kleknouti při zvonění. Stane se však často, že páni v uniformách neklekají a tím instrukci, alespoň po její edukativní stránce, illusorní činí. Přejde neděle X. po sv. Duchu, kdy kněz čte evangelium o farizeu a publikánovi. Jindy by to lehce mohl dotyčný pán v uniformě považovati za osobní, nekollegiální útok na svou osobu, kdyby kazatel mluvil o tom, jak se má kdo v kostele chovati a sice bez rozdílu, zda starý, neb mladý, bohatý neb chudý, vysoký neb nízký, vzdělaný neb prostý, pán a úředník neb poddaný, ba že ten, kdo výše stojí, je vzdělanější, v náboženství cvičenější, má vedle své všeobecné, křesťanské povinnosti i jinou povinnost,

dobrý příklad dávatí a nečiní-li tak, spíš odsouzení zasluhuje od Pána Boha i od lidí, než ten, kdo povinností těch tak nezná. Jeden mladý p. kollega — bylo to zrovna na ueděli X. po sv. Duchu — nemohl se mi na cestě z kostela ani do očí podívati. Též i chytřejší vězeň tomu rozumí, považuje to za dostiučinění, kněz stojí u něho výše, poněvadž je nejen krotitelem vášní, ale i opravdovým zástupcem Božím, jenž nebojí se zákon náboženský všem bez rozdílu na pamět uvéstí, že všickni lidé před Bohem jsou si rovni. Takových příležitostí do roka je víc, neboť evangelia obsahují opravdu instrukci pro všechny lidi, pro všechny stavy a příležitosti lidského života.

Katechese jsou jen širším a volnějším, ve skutečnosti však týměž polem, na němž se slovo Boží rozsévá. Hřích má v personálních aktech a ještě více v myslích jednotlivých vězňů tolik nuancí, že je třeba zvláštní zkušenosti a zvláštního taktu, má-li se pověditi všecko, co se v životě lidském přihází, a při tom nestáti se triviálním. Jaký rozdíl mezi katechesí o šestém Božím přikázání mezi dětmi a v trestnici! Zákon trestní vykazuje celou řadu paragrafů u slova „krádež“, a přec se musí celá řada nových a nových případů téměř násilím vměstnati do některého z paragrafů těchto, tak že tu často i rozum zkušeného právníka zůstává státi. Jak nesmírně mnoho případů vykazuje „podvod“, vždy v nových a nových variantech se opakující. A toho všeho má se katecheta dotknouti před žáky, kteří třebaš pro podvod nebyli trestáni, podvodu při své jinak zločinné povaze se nedopouštěli, nebo jej snad ani za zločin, tím méně za hřích, považovali. Jak smutné ponětí má mnohdy i lid na svobodě žijící o krádeži a podvodu! Běda, půjde-li to tak dále s kopce! Lidstvo se na vzájem zničí ze samé ziskuchtivosti, msty a závisti. Zásady internacionály provádějí se bez theorie v praktickém životě a všecko kázání v kostele a ve škole zdá se býti marným. Rodina, ten základ dobré občanské společnosti, je k neuvěření rozrušena lehkomyšlností u víře i mravech. Kruhy i povolané, zástupcové lidu, někde i samy vlády s úsměvem se na to dívají, snad i rukama ke smutnému tomu divadlu tleskají, ale do kriminálu nicméně missionáře posílají, hasit hořící

Ukalegon. Vážně přemýšlející člověk musí se opravdu zamyslit a ptáti: „kam to povede?“ Pro starší vězně odporoučí se metoda akroamatická, pro mladší (v oddělení pro mládí na Pankráci) sokratická. Příklady z bible, z dějepisu a života jsou i zde veliké ceny. „Rozumem k srdci“, to je nejlepší cesta vyučování lidí, jichž rozum uzavřen bývá zámek kolikerým, jako: neznalostí náboženství, zanedbaností povšechnou, pýchou, zkažeností, předsudky a j. Odvaliti tento kámen od brány rozumu, toť věru nejzáslušnější práce, co může býti. „Co mně nedají pokoj?“ obořil se na mě jeden vězeň, asi po páté již trestaný; „proč nejde p. ředitel k zpovědi? Proč nechodí boháči do kostela?“ „Jak můžete říci, jde-li ten nebonen k sv. zpovědi, nebo nejde-li?“ zakřiknu ho; „což nemůže jíti jinde?“ „Kdyby páni chodili do kostela, tak by je tam bylo vidět“. To byl ovšem důvod, který jsem musil mlčky uznati sám a po udělené přiměřené lekci se vzdáliti. Zcela přirozeno; duševně slabší podřizuje úsudek svůj vzdělanějšímu a přichází ke konklusím, jež budou těm „duševně silným“ jednou osudnými. Věřu, že by v kriminále slyšela ta zliberalisovaná společnost naše zdrcující soud nad sebou.

Paraboly Nového Zákona jsou v instrukci pro školu ústavní zvláště výtčeny a zasluhují toho v plné míře, neboť při jich výkladu pohnul jsem často až k slzám. Poněvadž vedle působení v celle jsou pro vyučování náboženské určeny v každém oddělení dvě hodiny týdně, může si katecheta dovoliti čtvrt-hodinový odskok na pole skutečného života se všemi jeho světlými i temnými stránkami. Obzvláště zanedbaní, ti k. př., kdož posud u sv. zpovědi nebyli, mají dle instrukce obzvláště cvičení býti.

(Dokonč.)

Mše náboženské matice.

Pojednává kanovník Dr. Jan Nep. Sedlák.

(Pokrač.) 4. *Doba od dubna 1863 do 1. října 1898.*

V letech 1860—1862 připadla 1. mše nábož. matice průměrně na 5 zl. dotace, což bylo oproti rozdělení vládnímu mši těch

značnou úlevou, kterou zvýšilo ještě dobrovolné převzetí mši matice se strany obětivých kněží. Než přece to zůstávalo značným břemenem pro persolventy. I dověděvše se pp. biskupové čeští o Apoštolském indultu z 2. prosince 1850, jímž pro diecési Terst-Koparskou značné úlevy duchovním se dostalo, předložili do Říma 5. listopadu 1862 žádost novou tohoto znění:

Beatissime Pater!

Episcopi Provinciae Pragensis Sanctitati Tuae humillime exponunt sequentia: Novissimis annis Antistites dioecesani Provinciae Pragensis, quae complectitur Bohemiam, videlicet Archiepiscopus Pragensis cum suffraganeis Episcopis Budvicensi, Litomericensi et Reginaehradecensi sollicitam curam sibi assumendam duxerunt de Missarum foundationibus, quae cum sic dicto fundo Religionis Bohemico, qui ex extinctis Monasteriis sub finem saeculi elapsi evaluit, connectuntur, et quarum cura et administratio omnis usque ad recentissima tempora unice penes Gubernium politicum fuerat.

Nomine eorum Episcoporum anno 1860 sub die 30. Maji AEpus Pragensis expositionem de origine, statu harum foundationum et de angustiis, quae sacerdotes harum dioecesium in explendis istis obligationibus patiuntur, nec minus de modo, quo res isthaec difficilis ad legem Ecclesiae componi possit, Tuae Sanctitati humillime substravit, inter alia supplicationem adjungens, ut Apostolico muniretur mandato, ad tractandum ea de re cum Gubernio civili maxime eo fine, ut ipsae foundationes cum censibus suis eliquarentur, et dein ea, quae ad plenam rei compositionem expedire visa fuerint, ad Sanctam et Apostolicam Sedem pro benigna resolutione referret.

Quum vero responsum ea de re nondum supervenerit, et tractatio generalis de modo administrandi bona fundi religionis et inviligandi eorum administrationi juxta Art. XXXI. Conventionis Austriacae cum S. Sede initae, nondum ad exitum perducta fuerit, interea difficultates et onera missarum, quae ex illo fundo descendunt, sacerdotibus suarum Dioecesium non exiguam molestiam afferre pergant, quum iis omnibus juxta summam totalem missarum, quae ab administratione laicali computata est, satisfacere gratis debeant, et si per aliam et

justiorem distributionem totius istius Summae missarum tribus abhinc annis ab Episcopis Bohemiae communi consilio interim factam, plures sacerdotes alleviati, alii utique contra magis gravati fuerint.

Quivis enim sacerdos, qui ex fundo religionis pecuniam aliquam sive tamquam dotem sui beneficii vel muneris, aut ceu subsidium aliquod ad deficientem dotem percipit, nunc quotannis vicens missas ratione centenorum florenorum ex ipso fundo perceptorum pro benefactoribus fundi sive nominatis sive non nominatis persolvere tenetur. Totalis enim summa missarum specialium, quae apud monasteria extincta fundatae erant et nunc tamquam speciales foundationes apud fundum religionis existunt, ascendit ad numerum fere sexaginta trium millium missarum singulis annis persolvendarum. Onus hoc pro respectivis sacerdotibus praecipue in cura animarum laborantibus gravius et certo respectu etiam minus aequum videtur; quum beneficiati et curati certe suam dotationem ratione curae accipere deberent, sine ulla oneratione missarum, pro quibus nullum stipendium accipiunt, quodsi vero istae foundationes cum tota massa fundi religionis commixtae sint, prout actu revera commixtae appareant, non esse aequum dicunt, ut onera in solos presbyteros gratis conjiciantur, qui tantum partem aliquam pecuniarum fundi recipiunt. Porro dotatio ipsa ex pecuniis fundi propter imminutum valorem pecuniarum insufficiens est, ita ut vix dimidiam imo vix tertiam partem illius valoris attingat, qui tum obtinebat, quum his pecuniis gratuitae missae adnecterentur. Indigent itaque ejusmodi curati adhucdum aliis mediis ad debitam suam et honestam sustentationem, quae quia ex fundo, aut aliunde non accipiunt, etiam manualibus missarum stipendiis, quae a fidelibus habere possunt et solent, utcumque explere coguntur. Hinc iterum illis missarum oneribus, quae ex fundo religionis iis imponuntur, eo magis gravantur, quo fidelius parochi officio pro parochianis diebus festis applicandi satisfaciunt aut currentia missarum officia adimplent. Quum vero exsperari adhuc debeat, ut ex futuro modo, quo bona fundi religionis rectius administrabuntur, aliqua stipendia pro missarum istarum obli-

gatione solvenda decernantur, optandum solummodo videtur, ut praesenti tempore et quamdiu ejusmodi missae sine ullo stipendio persolvendae sunt, benigne S. Sedis Indulto consulatur.

Hinc Antistites provinciae Pragensis Tuam Sanctitatem humillime et enixe orant, ut usque ad tempus, quo congruum stipendium ejusmodi missis assignari poterit, obligatio persolvendi missas ex antiquis provenientes foundationibus, institutionibus et bonis, quae nunc cum sic dicto fundo Bohemico Religionis commixtae sunt, ad tramitem alius Indulti sub die 2. Dec. 1850 Episcopo Tergestino-Justinopolitano concessi ita temperetur, ut quilibet parochus, curatus, capellanus, cooperatus vel sacerdos qualicumque titulo insignitus et in cura animarum constitutus in futurum quotannis missas cum applicatione pro benefactoribus et in suffragium animarum fundatorum eo numero celebret, ut ratione *Centum florenorum* ex fundo religionis perceptorum *decem* s. missae sacrificia computentur, vel quod idem est, pro *denis* florenis dotationis ex eodem fundo *una* missa sine cantu persolvatur.

Denique Antistites oratores Tuae Sanctitati humillime inclinati Benedictionem Apostolicam sibi suoque gregi supplicantes exorant.

Pragae die 5. Novembris 1862.

Žádost tato vyřizena příznivě takto:

Ex Audientia SSmi habita ab infrascripto Dno Secretario S. Congreg. Episcoporum et Regularium sub die 6. Februarii 1863 Sanctitas Sua attentis peculiaribus circumstantiis, benigne *annuit pro petito Indulto in omnibus juxta preces*; contrariis quibuscumque non obstantibus. Romae.

N. Card. Paracciani Clarelli, Praefectus.

A. Archiep. Philippen. Secretarius.

Vyřizení to radostně uvítáno a ihned duchovenstvu ohlášeno. V pražské arcidiecési vydal zvěčnělý kardinál ze Schwarzenbergů list k duchovenstvu, a připojil podrobné nařizení, jak následuje:

Promulgatio Indulti Apostolici de reductione Missarum fundi Religionis ad tempus concessa.

FRIDERICUS Dei et Apostolicae Sedis Gratia S. R. E.

Cardinalis Presbyter et Princeps Archiepiscopus Pragensis.

Venerabili ac Dilecto suae Archidioeceseos Clero salutem in Domino!

Summa cura ab Ecclesiae catholicae Antistitibus et praesertim a Romano Pontifice, supremo Ecclesiae moderatore, adhibita semper fuit, ut non tantum obligationibus, quae ex foundationibus Missarum quomodocumque ecclesiis impositae fuerunt, diligentissime et fidelissime fieret satis a sacerdotibus, sed etiam ne persolventes ac ipsae ecclesiae ullo modo privarentur illis stipendiis, fructibus et emolumentis, quibus pii benefactores iis gratificari, honorare Deum et propriae saluti animarum prospicere voluerunt. Quandocumque itaque per temporum injuriam vel alias causas foundationum proventus diminuti sunt, ita ut stabilitam a fundatoribus mensuram pii legati non jam exaequant, ecclesiastica potestas in diminutionem seu reductionem oneris aegerrime consentire consuevit, ac potius omnia adminicula adhibere et vel ipsius foundationis impletionem ad tempus suspendere maluit, ut collectis et asservatis proventibus annuis pia legata paulatim ad pristinum valorem eleventur, quo facto menti fundatorum ex asse satisfieri iterum posset.

Quantam vero in hac re difficultatem in nostro Bohemiae regno Monasteriorum plurimorum extinctio, quae sub finem saeculi elapsi tristissime accidit, pepererit, vos ipsi, filii dilectissimi, perbene nostis. Innumerae enim Missarum aliorumque pietatis officiorum foundationes locis suis motae et Ecclesiis ereptae in communem massam Missarum, quas vocant fundi religionis, coagmentatae sunt, quin speciales foundationum fructus, qui similiter fundo religionis adjuncti fuerunt, obligationem implentibus, prout justum erat, expresse et singillatim expendere. Laudabilis ceterum de his oneribus sollicitudo a Caes. Reg. Gubernio, penes quod administratio fundi religionis maxime fuerat, nequaquam praetermissa est, et consentientibus locorum Ordinariis in eos sacerdotes, qui ex fundo religionis congruam sustentationem percipiebant, ratione illarum pecuniae partium, quae obligationibus Missarum corresponderent, non

exiguus harum Missarum numerus translatus ecclesiis quoque neo-erectis adscriptus fuit.

Postquam vero decrescente pecuniarum valore aliisque notissimis causis beneficiorum, quae huc pertinent, status deterior factus onus istud etiam laetioribus temporibus minus aequum, gravius imo intolerabile effecit, Episcopi hujus provinciae Pragensis inde a pluribus annis, ut difficultatem et onus dilecti sui Cleri alleviarent, omnem operam impendere non omiserunt, adnitentes, ut eliquatis harum foundationum et oneribus et fructibus, communicatis cum Caes. Reg. Gubernio consiliis et exorata quoque Sanctae et Apostolicae Sedis interventione, ea statuerentur, quae tum justitiae tum aequitatis legibus optime consentanea essent.

Interea autem per aequiorem illarum Missarum distributionem tribus abhinc annis factam illis, qui nimio earum numero onerabantur, aliquantum melius consultum est.

Quando quidem vero tractatio de recto illarum Missarum et onerum ordine ad exitum perducere hucusque non potuit, Antistites Dioecesium hujus provinciae Pragensis Cleri sui indigentibus prout justitiae et aequitatis postulationi interim alio succurrere modo constituerunt, donec piorum fundatorum menti non tantum persolutione divinorum officiorum, sed etiam largitione fructuum, quibus sacerdotem persolventem consolari voluerunt, plenius satisfieri posset.

Causas quippe canonicas, quae in his rerum adjunctis reductionem onerum ad tempus permittunt, considerantes sub finem elapsi anni communi supplicatione ad Sanctam et Apostolicam Sedem accesserunt, expositis rerum rationibus humiliter et enixe orantes, „ut usque ad tempus, quo congruum stipendium ejusmodi Missis assignari poterit, obligatio persolvendi Missas ex antiquis provenientes foundationibus, institutionibus et bonis, quae nunc cum sic dicto Fundo Bohemico religionis commixta sunt, ad tramitem alius Indulti sub die 2. Decembris 1850 Episcopo Tergestino-Justinopolitano concessi ita temperetur, *ut quilibet Parochus, Curatus, Capellanus, Cooperator vel Sacerdos qualicumque titulo insignitus et in cura animarum constitutus*, in futurum quotannis Missas

cum applicatione pro Benefactoribus et in suffragium animarum Fundatorum eo numero celebret, *ut ratione centum florenorum ex Fundo religionis perceptorum decem s. Missae sacrificia* computentur, vel quod idem est, *pro denis florenis* dotationis ex eodem Fundo *una* Missa sine cantu persolvatur“.

Gratiosae exauditionis spes minime fefellit. Nam „Ex Audientia Ssmi. habita ab infrascripto Domino Secretario S. Congregationis Episcoporum et Regularium sub die 6. Februarii 1863. Sanctitas Sua, attentis peculiaribus circumstantiis, benigne annuit pro petito Indulto in omnibus juxta preces. Contrariis quibuscumque non obstantibus. Romae. N. Cardinalis Paraciani Clarelli Praefectus. A. Archiepiscopus Philippen. Secretarius“.

Dum itaque Vobis, dilectissimi filii, hoc novum Apostolicae benignitatis et gratiae donum renuntiamus atque ejusdem usum a die acceptae notitiae recte fieri declaramus, impensissime Vos simul hortamur et conscientias Vestras oneramus, ut, quo magis Sanctae Sedis venerandus favor Vestris indigentis consulit, eo diligentiori, accuratiori et fervidiori devotione suffragia Vobis amodo injuncta defunctorum animabus impendatis.

Ne vero cuidam dubium supersit, quousque Apostolici Indulti tenor pateat et pertingat, expresse declarare necessarium ducimus:

1. Omnes sacerdotes in cura animarum constituti, exceptis itaque aliis sacerdotibus sive deficientibus sive alio munere fungentibus, ad persolutionem *decem Missarum* pro centenis florenis, vel quod idem est, *unius* Missae pro denis florenis *Austriacae praesentis monetae*, quos e fundo religionis percipiunt, tenentur, quocumque ceterum nomine e. g. salarii, congruae sustentationis, remunerationis, additionis vel compensationis etc. et ad quemcunque finem, etiam curandae sanitatis, percipiatur. Quidquid ex sic dicta Cassa Salis aut Cassa Parochorum percipitur, huc non pertinet.

2. Si quis Parochorum vel Cooperatorum alterius Cooperatoris vacantem locum supplet, ratione perceptae pecuniae ad tot Missas, quot huic perceptae pecuniae respondent, gratis persolvendas tenetur. Similiter Administratores vacantium be-

neficiorum eum numerum Missarum, qui eorum salario e fundo religionis percepto respondet, gratis persolvent.

3. Intentio Missarum in genere erit pro benefactoribus et in suffragium animarum fundatorum; nihil vero prohibet, quominus etiam illorum, quorum nomina ex antecedente distributione Missarum in singulis parochiis adnotata sunt, specialis memoria fiat.

4. Usque ad diem, quo hujus Indulti usum facient, singuli, ad quos pertinet, sacerdotes eum numerum Missarum persolvere tenentur, qui ex distributione usque ad hunc diem vigente respectivo tempori corresponderit.

5. Omnes ceteri, qui in tenore Indulti Apostolici non comprehenduntur et alias Missis e fundo religionis onerari non possunt, ut sacerdotes sanitate deficientes et simul in cura animarum non constituti et alii, ad pia suffragia pro animabus fundatorum et benefactorum fundi religionis, qua fieri poterit diligentia, ex charitatis officio persolvenda in Domino invitantur.

Datum in Aedibus Archiepiscopalibus Pragae die 31. Martii 1863.

Fridericus,

Cardinalis et Archiepiscopus.

Dle tohoto výnosu mělo ode dne, kdy indult papežský v známost vešel, přestatí vůbec sloužení mší pro matici náboženskou dle dřívějšího přidělení a mělo pro příště platiti všeobecně jediné pravidlo: *za 10 zl. dotace z matice nábož. 1 mše sv.* Dodatečně byla výnosem konsistoře pražské z 15. dubna 1863 číslo 2965 upravena také otázka mší *uprázdněných obročí a míst kooperatorských.* Mše takové odsloužené až do dne, kdy indult v známost vešel, byly honorovány, a proto měl se o nich předložiti konsistoři výkaz a příslušná kvitance. Příště však odpadá povinnost sloužiti mše pro matici při uprázdněném obročí, leč by za ně placena byla nějaká odměna, a měl i tu sloužiti se pouze onen počet mší, který dle indultu připadá na kvotu platu z matice. Dostával-li farář vacante cooperatore z matice nějakou remuneraci, měl za ni připadající počet mší pro matici odsloužiti. Nebral-li žádné remunerace, náleželo mu i příští za mše ty stipendium z matice.

Po čase ukázala se potřeba nařízení o mších matice náboženské duchovenstvu znovu připomenouti. Někde stalo se tak při každém poukazování platu, v diecési pražské pak uveřejněn r. 1879 v Ordinar. listě čís. 18 str. 70—71 následující výnos:

Za příčinou mnohých dotazů vidí se k. a. konsistoř nucena, připomenouti nařízení z ordinariátního listu roku 1863, č. 7. str. 49. a násled. ohledně povinnosti persolvování mši sv. na úmysl náboženského důchodu.

Mocí apoštolského nařízení dne 6. února 1863 jsou všickni kněží, v duchovní správě Pražské arcidiecése ustanovení, povinni, za každé 100 zl. r. m., které z náboženského důchodu berou, *deset* mši sv. na úmysl téhož důchodu, aneb za každých 10 zl. r. m. *jednu* mši sv. sloužiti, ať si již ten peníz buď jako „služné nebo doplněk kongruy aneb remunerace, odškodnění, přídavek“ a t. d. z náboženského důchodu dostávají. Sem náleží také dávky z náboženského důchodu, které se duchovním jako příspěvky v čas nemoci aneb drahoty mimořádně povolují. Jen kněží deficienti a ti, kteří jiný úřad než správu duchovní zastávají, této povinnosti podrobeni nejsou; avšak mají přece na svých modlitbách dobrodinců a zbožných zakladatelů náboženského důchodu v lásce pamětlivi býti. Faráři a kooperatorové, kteří uprázdněnou službu kooperatorskou zastávají, jsou k zmíněné povinnosti zavázáni potud, pokud za ono zastávání nějakou remuneraci z náboženského důchodu berou, a mají tudíž dle výnosu této remunerace za každých 10 zl. *jednu* mši sv. sloužiti. Rovněž mají tak činiti interkalarní administratorové podle výnosu provise z náboženského důchodu za každých 10 zl. *jednu* mši sv. persolvovati.

Jinak nejsou duchovní k nižádnému persolvování mši sv. na úmysl náboženského důchodu vázáni, vyjmouce jen, když by zvláštního k tomu rozkazu obdrželi.

Z kn. arc. konsistoře, v Praze, dne 18. listopadu 1879.

Indult Apoštolský z r. 1863 poskytoval duchovenstvu značných úlev. Kněží *deficienti* jim vůbec osvobození byli od sloužení mši nábož. matice, u kněží pak ve správě duchovní, jimž jedině povinnost ona zůstala, připadla 1 mše sv. nyní

na 10 zl. dotace, remunerace atd., kdežto původně, jak jinde řečeno, přišla již na 3 zl. 33 kr., později na 5 zl.

Jest otázka, *mnoho-li* as mší sv. na základě indultu toho v Čechách bylo slouženo. Tu sluší za základ vzítí obnos doplňku dotace pro duchovenstvo ve správě duchovní před 19. dubnem 1885. Obnos ten pracně vypočetl Dr. Victor von Fuchs, dvorní a soudní advokát ve Vídni, na 351.080 zl. *) Důžno podotknouti, že od r. 1872 počínajíc poskytovala vláda duchovenstvu ve správě duchovní subvenci z náboženské matice. K účelu tomu povolen r. 1872 pro Čechy obnos 93.790 zl., r. 1873 107.050 zl., r. 1874 104.920 zl., r. 1875 105.540 zl., r. 1876 121.480 zl. atd. **) I šlo o to, má-li i za každých 10 zl. z této státní subvence sloužena býti 1 mše nábož. matice. Povinnost ta však duchovenstvu uložena *nebyla*. A taktéž nebyla povinnost ta rozšířena na onen obnos, o nějž kongrua neb dotace duchovních správců zákonem ze dne 19. dubna 1885 se zvětšila. Tak výslovně prohlášeno výnosem c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 25. března 1887 číslo 5571. Zůstávalo tedy i dále při onom počtu mší nábož. matice, který připadal na *původní* doplněk kongruy *bez státní subvence i bez dalšího zvýšení kongruy*. Na př. kooperatoři s 350 zl. dotace měli povinnost sloužiti 21 mší sv. ročně dle původní dotace 210 zl., kooperatoři v Praze s dotací 400 zl. 31 mší sv. dle původní dotace 315 zl. a pod. ***) Dle toho bylo tedy v Čechách slouženo ročně as 35.108 mší nábož. matice, byly-li mše ty všude řádně persolvovány. K tomu sluší připočísti mše, připadající na povolené léčební příspěvky, podpory a pod., jichž počet zjistiti nelze. Podotýká se, že až do roku 1885 poukazován každoročně určitý obnos za odsloužené mše „vacante cooperatore“. V pražské arcidiecési na př. povoleno 12. dubna 1862 za 539 mší takových 269 zl. 50 kr., a tu spolu stanoveno od c. k. místodržitelství, že stipendium za placenou 1 mši náboženské matice neobnáší 52½ kr. = 30 kr. konv.

*) Srv. Časopis katol. duchovenstva, r. 1892 str. 44—45.

**) Srv. Gesetze und Verordnungen in Cultussachen, von Dr. Burckhard, Wien, 1889. S. 330 nn.

***) Srv. Časopis kat. duch. 1889 str. 175—176. r. 1891 str. 184—185.

m., nýbrž 50 kr. r. m. Od r. 1886 nebyl více na mše „vacante cooperatore“ zvláštní obnos povolován, ale nicméně bylo i pak jednotlivým sem tam farářům, když o to zvlášt požádali a kolkovanou kvitanci předložili, za odloužené mše matice nábož. vacante cooperatore stipendium 50 kr. za 1 mši z nábož. matice poukázáno.

Již od r. 1886 pomýšlela vláda snad na to, aby mše matice náboženské byly honorovány, a proto žádalo ministerstvo kultu a vyučování výnosem ze dne 4. prosince 1886 č. 23.363 *výkaz o všech mších na matici nábož. váznoucích*. Při tom rozlišovány mše ty takto: a) *mše bratrstev*, kteréž, jak výnos praví, hned při zřizování matice náboženské starým farám byly přikázány, při nichž se i nyní za příslušné stipendium z matice nábož. persolvují; b) *mše zrušených klášterů, kostelů, kaplí*; c) *mše 4 později zrušených klášterů* v Lysé, Horažďovicích, Táboře a u sv. Josefa v Praze. Ordinariáty měly co nejdříve podati výkaz o rozdělení mši v b) c) uvedených, kteréž byly koncem r. 1862 do vlastní správy převzaly. Výkaz ten byl v skutku r. 1888 z tří diecésí Českých podán, ale nebyl veskrze správný. Základem jeho mělo býti rozdělení mši r. 1862. Ježto však od některých duchovních pojaty do seznamu i mše sv. dobrovolně převzaté k bezplatnému odsloužení, a též z jiných příčin, vyšly konečné číslice nesouhlasné. Celkem vykázáno mši náboženské matice v pražské arcidiecési 24.183, v diecési královéhradecké 20.113 a v budějovické 14.109, úhrnem 58.705. Z litoměřické diecése podrobný seznam nedošel. Týž byl by musel vykazovati aspoň 8.586 mši, aby vyšel správný počet mši 67.291, jež úhrnem bezplatně bylo každoročně sloužiti ve 4 diecésích Čech.

Nerozřešenou zůstávala stále otázka neodsloužených mši ze 4 později zrušených klášterů, jak výše již podotknuto. R. 1855 žádala zemská vláda seznam mši těch od pražského k. a. ordinariátu. Když bylo odpověděno, že seznam takový nikdy k ordinariátu nedošel, bylo hledáno sem a tam, až konečně r. 1860 seznam mši zabraných nalezen — u zemské vlády. I bylo zjištěno, že mše ty v letech 1834—1862 včetně vůbec odslouženy nebyly. Počet mši neodsloužených udávala

vláda na 126.171 a chtěla persoluci jich uvaliti na bedra duchovenstva. Tomu však opřel se episkopát se vším důrazem a žádal aspoň z výnosu nadací těch v obnosu ročním 2858 zl. 85 kr. r. m. nějakou náhradu, za niž by pak mezi kněžstvo rozděleny byly. Na to však zemská vláda přistoupiti nijak nechtěla, ježto prý na př. r. 1861 na potřeby náboženské beztoho již 400 tisíc zl. věnováno bylo, i navrhovala, aby ohledně mší těch v Římě o nějaký indult zakročeno bylo.

Episkopát namítal, že ani on ani duchovenstvo opomenutím persoluce takového počtu mší sv. vinni nejsou, že všechna vina spadá jedině na vládu. I šla odvolání do Vídně, byla zamítnuta, a tak táhla se záležitost sporná až do r. 1887, kdy v únoru znovu připomenut byl místodržitelství přípis z února r. 1871, dle něhož stále ještě zůstává neodsloužených mší 165.126. (Stran nesprávné číslice té srovnej, co výše řečeno). Než odpověď nedošla. Od r. 1863 počínaje soudil episkopát, že mše tyto jako vůbec všechny ostatní mše náboženské matice, za něž stipendium žádné neplaceno, *zahrnutý jsou v indultu apoštolském* ze dne 6. února 1863, ježto v podání do Říma r. 1860 výslovně o neodsloužených těch mších zevrubně zmínka se stala a nová žádost z r. 1862 na dřívější ono podání se odvolávala. Nešlo tedy o zvláštní persoluci oněch 5042 mší od r. 1863 počínaje, nýbrž jen za čas od 1834—1862. Počet mší těch správně udán na 136.245 byl přece ještě příliš velký, než aby mezi duchovenstvo, jinak již dosti stížené, rozdělen býti mohl k bezplatné persoluci, tím méně pak, když duchovenstvo u věci té ničím vinno nebylo. Proto zůstávala otázka ta i dále nerozřešenou a stále palčivou. (Dokonč.)

O názorech profesora Schella.

Píše Dr. A. Podlaha.

(Pokrač.) Čtvrtá stať Schellova spisu „Der Katholicismus als Princip des Fortschritts“ nadepsána jest „*Das Ideal des Katholicismus*“. Hlavní myšlenky této státi podáme pokud možno doslovně. Zní pak asi takto: Ráz universit, jež spontanně v Itálii vznikly, nebyl theologicko-filosofický, jako ve

fransko-germanském Severu, nýbrž jevíly se v něm vědy svět-
ské, právo a medicina. Teprve když theologie zvláště Tomá-
šem Akv. nabyla středověkého svého zpracování a předmětem
formálně-juridických úvah se stala, vznikly v Římě theologické
vysoké školy. V těchto školách jeví se ráz tradicionalismu
oproti pokrokovému prohloubení a rozšíření vědění cestou em-
piricko-historickou a spekulativní; školy ty sice přijímají ko-
nečně ony výsledky badání, jichž odmítnouti nelze, avšak ony
kladou těžiště vědění v duševní práci minulosti, totiž sokra-
tické školy (Aristotela) a třináctého století (sv. Tomáše Akv.).
A přece stálo to od počátku dějin církevních až ke XII. stol.
těžké boje, nežli Aristoteles, jenž nezná ani stvoření ani pro-
zřetelnosti, objevil se býti nezávadným! Toť důkazem, že
také onen svazek, jež víra ve středověku s vědou byla uza-
vřela, nemohl býti uskutečněn bez tisíc let trvavšího pochybo-
vání o správnosti filosofické její části. Proč by za našich dob
mělo býti necírkevním, uvéstí prohloubenou a rozšířenou filo-
sofii novověkou s vírou zjevenou v úrodné spojení? Kdežto
duševní rozechvění v XV. a XVI. stol. v germanských zemích
vedlo k náboženským formám opposice a k náboženskému pře-
tvoření křesťanství, zplodil týž duch nespokojenosti s dosavad-
ními církevními poměry v Itálii jen protikřesťansko-pohanskou
renaissanci, jež beze všech náboženských snah podporovala zá-
sadní náklonnost k naturalismu a ku světáctví — zcela proti
duchu evangelia. Jen tím byla propast mezi církevní a necír-
kevní Itálií dlouho zakryta, že duch renaissance náboženství
samo postavil pod hledisko světského a formálního pojedná-
vání. Neboť zevnější úzkostlivý způsob pojednávání o věcech
náboženských oslabuje bezděky ducha náboženství — nenáhlým
odbožňováním (Entgöttlichung). Světské jest, co duchu a vni-
třní, z pravdy plynoucí síle ideí nedůvěřuje, — a co tudíž jen
vnějším poručníkováním chce chrániti nebo potlačovati. . . .
Germánský duch jest povinen, aby ideál katolicismu v každé
době uskutečňoval, jelikož více nežli duch románský je schopen
vnitřního, rozumu přiměřeného a mravního pojímání nábožen-
ství a jelikož zdá se býti k tomu povolán, aby tvořil proti-
váhu vůči juristicko-formálnímu směru románského národního

ducha. Katolicismus jest jméno, které vyslovuje vznešený princip, Bohem daný úkol: království Boží v duchu a v pravdě u všech národů, a to skrze všechny národy a národní charaktery uskutečniti a tak křesťanství v církvi vskutku cele a plně, právě a pravdivě provésti. To státi se má v katolické soutěži *všech* národů. stavův a dob, nikoliv snad jednostranným a stálým podřízením jednoho národa pod národ jiný, jedné doby pod dřívější některou dobu. Každý národ má svoje svérázné přednosti v pojímání a provádění křesťanství pokud možno všestranně a mocně vyvinouti, a je pak vytrvale, ale vždy legitimně a loyálně v církvi jakožto celku uplatňovati, nikoliv však jednostranně a bez zřetele na přednosti ostatních národů. Jako mudrcové od východu mají národové k jeslím Páně přistoupiti s tím, co nejlepšího na domácí jejich půdě se zrodilo: jakožto věrní služebníci, kteří s hřivnou sobě svěřenou dobře hospodařili, jakožto činní duchové, nikoliv však jako duševní kleštěnci. Jest bludem, domnívá-li se kdo, že katolický princip nadpřirozeného pokroku a zdokonalování možno uskutečniti nesamostatným napodobováním cizího. Katolický princip neřádá, aby vše v náboženství bylo románské nebo středověké, nýbrž vyžaduje, aby každý národ stal se křesťanským, a to svou svéráznou duchovní podstatou, a nikoliv snad zapřením této své svéráznosti. . . . Jak mocně románský duch na náboženské představy katolíků působiti dovede, dokázalo v novější době nesmírné rozšíření „odhalení“ Lva Taxila a j. o satanismu a pallacismu zednářské lóže a p. Ochotně přijímána byla tato odhalení také v Německu, zvláště od té doby, kdy theologie „Pelikana“ a podobných orgánů došla obliby, a přijímána byla tím ochotněji, jelikož od směrodatného orgánu „Civiltà cattolica“ prohlášena byla za naskrze věrohodná. Staloť se právě od několika desetiletí zvykem, vše tím ochotněji za církevní pokládati, zvláště bylo-li to původu románského, čím smyslněji a chronologicky názorněji to bylo podáváno, za to však vůči všemu, co německá „cisalpinská“ theologie pro rozumové a mravní prohloubení v oboru lepšího porozumění nauk víry učinila, s nedůvěrou vystupovati, jako by za nejvyšší kritérium církevnosti pokládána byla zá-

sada „Credo, quia absurdum“. Odhalení Taxilova mohla již z vnitřních kriterií jakožto podvod býti rozpoznána. Že se tak nestalo, tím vinen jest dlouhý vliv oné školy, která vnitřním kriteriím veliké ceny nepřikládá, nýbrž toliko o autoritu a vnější kriteria se opírá. Následek toho jest inferiorita v samostatném užívání rozumu. Orgán německého centra „Kölnische Volkszeitung“ vystoupil sice energicky proti podvodníkům, ale na základě vnějších dokladův. Dále vytýká Schell římské kommissi vyhýbavé její prohlášení dané dne 22. ledna 1897 v příčině Diany Vaughanové a míní: „Zdá se, že v římské kommissi nabyl vrchu onen romanský směr, jenž v odhaleních orgánu německého centra spatřoval dokonce něco polo-protestantského a rationalistického“. Potom kárá Schell, že němečtí katolíci nemají samostatného úsudku o věcech církve se týkajících. „Ve Francii“, praví, „zabránila diplomacie republiky jakož i vysokého kleru dorozumění mezi papežstvím a Itálií, a to nikoliv v obecně církevním a ještě méně v nábožensko-katolickém, nýbrž v úzkoprse francouzském zájmu: zdaž snad odvážil se německý katolicismus o tom učiniti samostatný úsudek? Také vůči anglicko-národním a irsko-národním snahám v severoamerické církvi, jež s požadavky katolických německých Američanů mnohonásobně a vážně jsou na sporu, bylo chování se našeho tisku odedávna velice zvláštní. . . .“ Další vývody Schellovy jsou: „Jest ovšem národní obmezeností a vypínavostí, míní-li snad Němec, že křesťanství jest správným toliko v oné formě, jež německému smýšlení odpovídá, nebo že by dokonce pravda sama mohla státi se národní; avšak ti, kdož jsou přívrženci jednostranného romanismu a opovrhují německým duchem („der deutschen Geistesart“), přiznávají se ještě méně k pravému katolicismu. . . . Katolicismu může státi se úzkoprsý romanismus neméně nebezpečným nežli obmezený germanismus a slavismus, a snad ještě mnohem více, jelikož střed hierarchie dlí v jeho území a jemu tím zdání zvláštního nadprávi propůjčiti mohl, ale také proto, že romanismus nerozvíjí svůj osobitý ráz prohlubováním a produševňováním náboženství. Románští národové nikdy neopomijeli národní svoje zvláštnosti v pojímání a provádění křesťanství velmi

důrazně v celé církvi přivést k platnosti; rovněž i Řekové, Slované a severoameričtí katolíci. Naproti tomu německá povaha jest následkem dějinného vývoje k tomu nakloněna, aby nárokům cizonárodním z jisté rytířskosti i proti vlastním krajanům za pravdu dávala. . . . Oceníme-li římský národní charakter, jak se v dějinách, náboženství a státnictví Římanův projevil, nahlížíme snadno providenciální příčinu, proč Řím zvolen byl za sídlo primátu. Římský národní charakter projevuje vynikající svoje mistrovství ne tak ve vnitřním a filosofickém pojmání věci, nýbrž ve formálně juristickém s nimi nakládání, jakož i v úzkostlivě přesném oceňování a uspořádávání ritu, v chytrém vyrovnávání protiv a v praktické organizaci, zkrátka ve schopnosti ku světovládě. . . . V každé řeči má a chce Božské slovo slávit svoje vtělení, každý národní charakter má stát se vhodným nástrojem a nositelem Božského ducha! Není žádná řeč dosti bohata, aby nekonečné slovo Boží všestranně vyjádřila; není ani dosti bohata, aby lidskému duchu úplně stačila, pročesť snaží se s jinými jazyky se obeznámiti, aby nových vyjadřovacích prostředků získala. . . . Pročesť má také v každé řeči obětní dar duševní bohoslužby od křesťanských národů býti přinášen. Zájmy jazykové jednotnosti v bohoslužbě dají se zajisté také na Západě s požadavky národních řečí srovnati, jelikož jednotnosť bohoslužebné řeči ztrácí valně na své ceně, jestliže k vůli ní veškeren kultus porozumění národa se odnímá. . . . Jaké by to bylo vysvědčení chudoby pro národ německý, kdyby vzdal se s lehkým srdcem toho, aby také ve své řeči Beránkovi chvalozpěv křesťanské vědy, zbožnosti a činů pěti směl. . . .“

Takový tedy jest obsah čtvrté stati Schellova spisu. Jak patrně, namířena jest tato stať hlavně proti „romanismu“, a dotýká se ho velice ostře. Ale výtky, jež Schell tu pronáší, nelze uznati za veskrze oprávněné. Tak nelze souhlasiti s tvrzením Schellovým, že do středověké theologie vlivem sv. Tomáše Akv. uvedena byla formálně-juristická metoda, jež zůstávala lpěti toliko na vnějšku, neboť právě od dob sv. Tomáše Akv. vzkvetlo. spekulativní bohosloví měrou netušenou.

(Pokračování.)

— S M Ě S. —

Kratší pojednání. — Rádce. — Kronika.

K výkladu § 156. obč. zák. o popírání otcovství. — Žalobce Antonín K. byl dne 25. listopadu 1897 oddán se svou manželkou Antonií rodem Š. a tato porodila mu dne 6. února 1898 dítě, jež pokřtěno bylo jménem Růžena. Žalobce sám doznává, že mu manželka jeho ještě před tím, než manželský sňatek uzavřeli, svěřila, že jest těhotnou, a že on se na to prohlásil, že se s ní oddati dá, ale otcovství že převzít nechce.

Ve tříměsíční lhůtě po porodu žalobce 6. března 1898 žalobou domáhá se proti dítěti jmenovanému uznání, že není jeho otcem, a odpírá mu rod manželský proto, že neuplynuly ani tři měsíce ode dne sňatku do narození, a protože před sňatkem s matkou dítěte neobcoval a ani obcovati nemohl v čase, do kterého zákon dle § 138. ob. zák. obč. *) domněnku zplození klade, byv neustále v práci v okolí Berounském a Pražském, a do okolí, z kterého matka dítěte se nevzdálila, ani nepřišel a matku vůbec ani neznal.

Zástupce žalovaného děcka žádal, aby žaloba byla zamítnuta z toho důvodu, že žalobce, ač věděl o těhotenství matky dítěte, tuto za manželku pojal, čímž pozbyl práva, vůbec manželskému zplození odporovati, a že důkazy svými žalobce nemůže vyvrátiti možnost, že se s matkou sešel a s ní také obcoval.

Svědkové o nemožnosti setkání se žalobcova s matkou dítěte v době, kterou domněnka zplození jest stanovena § 138. ob. zák. obč., vedení potvrzují: Josef Z., u něhož matka dítěte Antonie Š. před provdáním se sloužila, že Antonie Š. v roce 1897 do zimy nikam kromě na muziky v okolí Podmok, kdež bydlili, se nevzdálila; Josef Šv., stavby vedoucí, že žalobce Antonín K. od 16. dubna 1897 do 15. května 1897 v Praze při stavbách až na neděle a svátky byl zaměstnán; taktéž Josef Dl. svědčí o době od 16. července do 4. září 1897, František Pek. uvedl, že žalobce bydlel u něho v Praze od března 1897 do června 1897 a nikdy po tu dobu z Prahy se nevzdálil; Josef Kom., zedník, pracoval se žalobcem a bydlili spolu v Berouně, v Praze a ve Vinohradech až do října 1897 a po celou dobu až na 14 dní spolu pracovali a z místa pobytu se nevzdálili; jen v červnu 1897 pracovali jeden v Praze a druhý ve Vinohradech v různých místech.

*) § 138. obč. zák. zní: „Porodí-li manželka dítě v *sedmém* měsíci po vstoupení v manželství, nebo v *desátém* měsíci po smrti mužově aneb po úplném zrušení svazku manželského, má se za to, že dítě takové jest zplozeno v manželství“.

Žalobce za příčinou důkazu přísežně stvrdil, že od 19. března 1897 do 23. září 1897, kdy se domů vrátil, do Voltýřova a okolí nepřišel, že se stále zdržoval v těch dobách na práci v Berouně a v Praze nebo v předměstích pražských, že ani na sebe kratší dobu v čase tom do okolí Voltýřovského se nevrátil, tak že s matkou dítěte ani setkati se nemohl ani nesetkal.

C. k. krajský soud rozsudkem ze dne 13. října 1898 vyhověl žalobě a prohlásil, že dítě Ružena dne 6. února 1898 z Antonie K. rodem Š. narozené zroeno jest mimo manželství a že Antonín K. není jeho otcem, což vše dítě uznati povinno jest.

V důvodech se praví: Podle děje uvedeného náleží předem posouditi, zda žalobce, tím že, ač věděl před sňatkem s Antonií Š., že tato je těhotna, přece ji za manželku pojal, pozbyl práva odpírati otcovství k dítěti, které ve 3. měsíci po sňatku se narodilo.

Že by v takovém případě manžel nebyl oprávněn manželskému zplození dítěte odpírati, nevychází ani z ustanovení § 156. ob. z. obč., ani z ethické stránky ústavu manželství vůbec. § 156. v souvislosti s § 155. ob. z. obč. stanoví domněnky, kdy dítě narozené sice v manželství, ale v době před časem v § 138. ob. z. obč. uvedeným, pokládati sluší za nemanželsky zplozené, a vyslovuje zásadu, že pro dítě dříve narozené platí domněnka nemanželského původu jen tehda, když manžel o těhotenství manželčině nevěděl. *)

Že žalobce, ačkoliv o stavu své manželky věděl, s ní přece v sňatek manželský vešel, má za následek, že dítě Ruženu ve smyslu § 156. ob. z. obč. pokládati dlužno za dítě manželské a musil žalobce, ačli otcovství dítěti tomu odepřiti chtěl, nastoupiti cestu práva, a náleží mu, aby odepírání příznivý výsledek mělo, by provedl důkaz dle § 158. ob. z. obč. o nemožnosti zplození dítěte. Důkaz o tom vede žalobce tím, že dokazuje, že v kritické době § 138. ob. zák. obč. s potomní svou manželkou vůbec sejíti se nemohl, an z okolí Pražského a Berounského, kde pracoval, se nevzdálil a ani na krátkou dobu do místa, kde Antonie Š. dlela, nepřišel, a taktéž že i tato domov svůj Podmokly a nejbližší jeho okolí neopustila. Důkaz tento pokládá soud pro dobu od počátku dubna 1897 do 27. září 1897 za provedený. (Zplození dítěte 6. února 1898

*) § 155. obč. zák. zní: „Děti nemanželské nemají stejných práv s dětmi manželskými. Bylo-li dítě sice od manželky zroeno, avšak před neb po čase vyměřeném výše (§ 138.) dle toho, kdy sňatek manželský byl vykonán neb kdy manželství bylo rozvázáno, má se dle práva za to, že dítě to narozeno jest mimo manželství“. — § 156. stanoví: „Narodí-li se však dítě před řádným časem, má toto právní domnění průchod tsprv tehda, když muž, který před sňatkem nevěděl o těhotenství, nejdéle ve třech měsících po nabyté zprávě o narození dítěte otcovství před soudem odpírá“.

narozeného spadá do doby od 12. dubna 1897 do 10. srpna 1897). Dokazuje žalobce přísežně slyšený, že z okolí Pražského a Berounského, kdež po celou dobu jako zedník pracoval, se nevzdálil. Potvrzují svědkové Jos. Kon. totéž až na dobu 14 dní a měsíc červen 1897, Frant. Pek. na dobu do června 1897, Josef Šv. a Josef Dl. dosvědčili, že žalobce mimo neděli a svátky zaměstnán byl v uvedených místech, první od 16. dubna do 15. května 1897, druhý od 16. července 1897 do 4. září 1897; Josef Z., že matka dítěte po celou dobu, co u něho sloužila, mimo okolí se nevzdálila. Tím a vzhledem ku vzdálenosti míst, kde obě strany pracovaly, jakož i ku pravděpodobnosti, že žalobce jako zedník byl by nákladnou cestu do Voltýřova vzhledem k poměrům svým nepodnikal, má soud za prokázáno, že až do návratu žalobcova 27. září 1897 týž s potomní svou manželkou se nesešel a jest tím nemožnost zplození dokázána. Proto bylo žalobě místo dáti.

K odvolání opatrovníka dítěte změnil c. k. vrchní soud zemský v království českém rozsudkem ze dne 9. prosince 1898 rozsudek krajského soudu a zamítl žalobu Antonína K. z těchto důvodů: Ustanovení § 156. ob. z. obč., že právní domněnka nemanželského rodu nastupuje při porodu časnějším než v 7. měsíci po uzavřeném manželství, když manžel — jemuž před sňatkem těhotenství známo nebylo — do tří měsíců popře otcovství, tvoří podmínku, aby manžel vůbec mohl manželskému zrození odpírati.

Bylo-li manželovi v době sňatku těhotenství známo a on nevěstu přece pojal za manželku, ztratil tím právo k odporu. Vždyť právo, odpírati manželskému rodu dítěta, není takové, jehož by se manžel nemohl ve prospěch dítěta vzdáti. A věděl-li o těhotenství a pojal-li přece budoucí matku za manželku, nedá se jinak mysliti, než že se s následky spokojil.

Antonie K., manželka žalobcova, sice udala, že žalobce se prohlásil, že se k dítěti hlásiti nebude; avšak taková výhrada nemůže míti proti děcku právního účinku.

Ustanovení § 158. ob. z. obč. zde ani obdobně užití nelze, ježto jedná o případu, kde manžel tvrdí, že dítěto zrozené z jeho manželky v době zákonné od něho nepochází.

Dle toho ztratil žalobce právo popírati manželský rod dítěte, slušelo tudíž vyhověti odvolání opatrovníka žalované a zamítnouti žalobu.

K odvolání žalobcovu c. k. nejvyšší soud obnovil rozsudek stolice prvé připojiv tyto důvody: Byť i dovolání žalobcovo jmenovitě nižádného z důvodů uvedených v § 503. c. ř. s., pro které lze odpírati rozsudku soudu odvolacího, neoznalo, přece z obsahu jeho se podává, že žalobce rozsudku vrchního soudu zemského odpírá pro nesprávné právní posuzování věci, tedy z důvodu č. 4. § 503. c. ř. s.

Tento odvolací důvod skutečně tu jest. § 155. ob. z. obč.

stanoví právní domněnku nemanželského rodu též u těch dětí, které sice z manželky, avšak před časem zákonem vyměřeným dle toho, kdy sňatek manželský byl vykonán, zrozeny byly.

Toto právní domnění má však dle § 156. ob. z. obč. průchod teprve tehdá, když muž, který před sňatkem nevěděl o těhotenství, nejdéle ve třech měsících po nabyté vědomosti o narození dítěte otcovství odpírá.

V tomto případě jest nesporno, že žalobci, který již dne 6. března 1898 otcovství k dítěti Růženě, zrozenému z jeho manželky dne 6. února 1898, žalobou u soudu odpíral, těhotenství jeho nevěsty známo bylo před sňatkem s ní.

Vrchní soud zemský uznal tuto okolnost za dostatečnou, by oduznal žalobci právo popírati manželský rod dítěte manželkou jeho předčasně porozeného, jsa toho náhledu, že k odporu proti manželskému rodu dítěte manželkou předčasně porozeného toliko muž oprávněn jest, kterému těhotenství před sňatkem známo nebylo.

Tento názor právní není však v zákoně opodstatněn. § 156. ob. z. obč. ustanovuje toliko, že muž, který před sňatkem nevěděl o těhotenství své manželky, pouhým včasným odepřením před soudem bez dalšího důkazu přivoditi může právní domněnku, že dítě před časem pořádným v manželství zrozené jest nemanželským, a § 157. ob. z. obč. *) ustanovuje, že po takovém odporu mužově náleží ustanovenému opatrovníku dokázati, že porod je manželský. Z toho plyne, že muž, věděl-li o těhotenství před sňatkem, nemůže činiti proti manželskému rodu dítěte odpor s právními následky § 156. ob. zák. obč.; neplyne však z toho nikterak, že takový manžel nemůže žalobou ve lhůtě § 156. ob. z. obč. své otcovství již popírati, aniž k vyvrácení domněnky rodu manželského vésti důkaz o nemožnosti, že by dítě byl zplodil, ježto tento právní následek doslovem § 156. vyloučen není.

Bylo tudíž přisvědčiti právnímu názoru prvé stolice, která toto dokazování uznala přípustným. Soud prvé stolice pokládal však také na základě provedeného důkazu svědeckého a přísežného výslechu žalobcova dle § 272. c. ř. s. za dokázané, že žalobce až do svého návratu do Voltýřova dne 27. září 1897 se svou nynější manželkou se nasetkal, tudíž v době od 12. dubna 1897 do 10. srpna 1897 dítě Růženu, dne 6. února 1898 z ní narozené, zploditi nemohl.

Opatrovník nezletilé žalované popíral ve svém odvolání pouze, že lze pokládati důkaz o nemožnosti zplození tohoto dítěte žalobcem dle § 158. ob. z. obč. za provedený, protože

*) § 157. obč. z. zní: „Odpírá-li muž v této lhůtě (viz. § 156.) před soudem pravost porodu časnějšího neb pozdějšího, může se opak toho dokázati jediné skrze muže v umění zběhlé, jižto, vyšetřivše bedlivě povahu dítěte i matky, příčinu toho neobyčejného případu zřejmě vysvětlí“.

když neplatí ani svědectví matky, nemůže platiti také přísežný výsledek interessenta. Avšak tato námitka nedostačí, aby se nepřihlíželo dle §§ 513. a 498. c. ř. s. k výsledkům jednání, jak zjištěny jsou v processních spisech prvního soudce a v rozsudku stolice první, a aby důkaz, jež žalobci provésti náleželo, že dítě z jeho manželky dne 6. února 1898 narozené zploediti nemohl, za provedený se nepokládal, zvláště poněvadž tomuto zjištění soudce prvního vytykáti nelze ani nedostatečné ani spisům odporující posuzování veškerého materiálu processního. Bylo tudíž obnoviti rozsudek stolice první.

Rozhodnutí c. k. nejvyššího soudu ze dne 15. února 1899 č. 1457. *) (*M. Fryc v „Právniku“ 1899, str. 272. nn.*)

Officium sv. Bennona v době josefinské. — Zvláštní starost a práci způsobila císaři Josefovi II. a vládě jeho V. lectio de vita s. Gregorii VII., kteráž pod zvláštními tresty měla býti v breviářích zalepena (viz Fr. Kryštůfek, Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských, Praha 1898, str. 139.). Podobný osud zastihl *u nás*, — jak snad méně známo, — ještě jiné officium, totiž II. noct. ze života sv. Bennona, a sice onu část, kde se jedná o jeho konfliktu s Jindřichem IV.; neb jak pražské gubernium připisem ze dne 25. září 1782 sdělovalo, nařídil císař dvor. dekretem ze dne 16. září 1782, aby slova (nyní změněná) „exorto nimirum diro schismate“ až „interfuit et subscripsit“ byla vymazána nebo zalepena (verpicket) pod trestem konfiskace téhož breviáře a touž peněžitou pokutou, pod jakou totéž bylo nařízeno ohledně officia sv. Řehoře VII.

Jos. V. Bouchal.

*) Srovnej k tomu nálezy nejv. soudu ve sbírce Gl.-U.-W. čís. 8900. a 9503., jež vycházejí od stejných zásad. V prvním případě věděl manžel o těhotnosti, nedokázal však nemožnost zplodění a jeho žaloba byla zamítnuta. V druhém případě uznáno dítě za nemanželské, poněvadž nálezem znaleckým bylo uznáno, že zplodeno bylo v době, kdy žalobce s matkou jeho souložiti nemohl. Opačný náhled vysvitá z nálezů č. 3605. a 12569. V onom žalováno bylo o uznání manželského původu následkem toho, že otec ohlásil soudu, že otcovství odpírá, a nejvyšší soud podrobil důkazu skutečnost vědění o těhotnosti, uváděje v důvodech, že je úkolem žaloby, aby prokázala, že tu není podmínek, na kterých spočívá domněnka nemanželského rodu dle § 155. a 156., že tedy v případě, kdy manželovi těhotenství manželčino před sňatkem již známo bylo, žalobní žádost o tuto okolnost opíratí se musí. V případě posléz dotčeném nebylo povoleno zapsati do matriky nemanželský původ, poněvadž domněnka § 155. nenastupuje bezpodmínečně, nýbrž za podmínek v § 156. vytknutých, a pokud pořadem práva není rozhodnuto, jsou-li tu tyto podmínky čili nic. poznamenání nemanželského rodu do matriky zaříditi nelze, V nálezu č. 9203. učiněno rozhodnutí sporu závislým na rozhodovací přísaze, že otcí těhotenství před sňatkem známo nebylo, poněvadž skutečnost, že žalobci před sňatkem povědomo bylo, že nastávající manželka jest těhotna, podle § 156. odporuje zákonité domněnce nemanželského rodu.

Nové časy, nové zbraně. — Známa slova mohučského biskupa sv. p. Kettelera, „kdyby byl sv. apoštol Pavel žil v našem století, byl by se stal žurnalistou“, byla sice již nesčíslněkrát opakována; ale velmi málo uvažována a zvláště v dřívějších letech ještě méně prováděna od těch, na jichž adresu byla řízena. Katolický tisk byl i od našinců zanedbáván nebo jen slabě podporován a rozšiřován, až teprv pronásledování a příkoří se strany nepřátel církve je vyburcovala k čilému životu na poli žurnalistiky. V severních Čechách, kde německý radikalismus pod pláštěm Lutherovým začal povážlivě se zahnížďovati, sáhli někteří duchovní správcové na obranu církve a svou k tisku, a doufejme, že ne nadarmo. Duchovní správcové v Podmoklí, Děčíně a Chabařovicích vydávají od letoška pro své osadníky periodické listy, v nichž hledí osadníky své poučiti o účelu a důležitosti církevních zařízení a svátků, oznamují jim pořad služeb Božích, pohyb obyvatelstva a varují je před svůdci. Máme před sebou svatodušní číslo Církevních zpráv (Kirchennachrichten) pro osadu Chabařovicickou; jednájí na 3 str. 4° o jednotlivých církevních svátcích v letě, o bohoslužebném řádě v Chabařovicích, o některých místních církevních slavnostech, jich původu a významu, o místních dějinách, o pohybu obyvatelstva, přinášejí pozoruhodné výroky z Písma sv. Otců a jiných (též z Melanchtona). Duchovní správci v Podmoklí a Děčíně vydávají společně dvakrát v měsíci „Seelsorgblätter“ s následujícím obsahem: Statistika, církevní zprávy zvláště ohledně bohoslužeb ve všedních dnech a svátcích, dějepisné zprávy o chrámech, kaplích, oltářích, obrazech, hřbitovech, nadacích, bohoslužebném nářadí, přání duchovních ohledně potřebných věcí, ku př. ornátů, prádla, nádob, soch, obrazů, svíček atd., apologetické články a krátká poučení o důležitých otázkách dogmatických, liturgických, o knihách, novinách atd. (viz „Conferenzblatt der Leitmeritzer Diocese“ 1899 str. 41—42). Myslíme, že ve větších městech, kde není katolických listů, dalo by se touto cestou mnoho vyřídit; snad by i celé vikariáty mohly míti podobný list, který nehledě k politickým a národnostním otázkám nepůsobil by nepříjemností v jistých politicky předpojatých kruzích; ovšem by si museli dotyční pánové koncessi politického úřadu ke kolportáži tohoto listu vymoci; náklad by byl nepatrný a užitek značný; snad by časem z podobných listů mohly se vyvinouti lokální listy nemalé důležitosti.

Jos. V. Bouchal.

Kažme populárně. — Nechceme se zde šířiti o důvodech, proč bychom měli populárně kázati; naleznemeť je v každém spise jednajícím o duchovním řečnictví. Zamýšlíme zde toliko poukázati, *kam* až tato populárnost sahati má. Pisatel těchto řádků vězel dlouho o tom v nejistotě, až výsledkem zkoušek snoubenců byl poučen o dosahu populárnosti kázání. Řekne-li

ku př. nevěsta v obci, kde je starožitný farní chrám nejsv. Trojice v místě, že jsou dvě božské osoby (faktum!), neznají-li snoubenci ani nejdůležitějších článků víry, pak nabudeme přesvědčení, že nutno kázati tak prostince, aby i školní dívky kázání rozuměly a jeho obsah dovedly vypravovati. Od té doby, co jsem se snoubenci učinil tak smutné zkušenosti, mívám prostinká, obyčejně katechetická kázání, zkouším po každé neděli a po svátku jich obsah ve škole, a z výsledku zkoušky soudím, bylo-li kázání i pro dospělé nevědomce dosti populární čili nic. Možná, že mnohý čtenář „Časopisu katol. duchovenstva“ má v tom ohledu jinou metodu, — cesty mohou býti rozličné, — myslíme však, že není zbytečno připomenouti, bychom kázali prostince, nezanedbávali katechetických kázání a vhodným způsobem se též přesvědčovali, jsou-li dosti populární. A tu mnohá trpká zkušenost nám připomene onu svrchu uvedenou kazatelskou zásadu: kažme populárně! Vyhybejme se v kázání cizím slovům, dlouhým periodám, nesrozumitelným reflexím a obrazům, předmětům duchovnímu obzoru našich posluchačů nepřístupným, aby ta strašná náboženská nevědomost mladšího pokolení byla alespoň poněkud zažehnána!

Jos. V. Bouchal.

Církevní privilegia Ameriky latinské. — Již od dob, kdy Amerika Kolumbem byla objevena, šířilo se v Novém Světě čilým krokem učení Kristovo přispěním a působením misijnářů z různých řádů, jejichž nejlepší synové tam byli posíláni. Povstávaly chrámy, kláštery, školy, zřizovány fary a diecése, zejména arci od té doby, kdy stálý příliv obyvatelů ze Staré Evropy širé luhly Ameriky vždy více zalidňoval. Papežové římské, jako vůbec z pokroku církve kdekoli se těší, zahrnovali i americké kraje katolické různými důkazy své lásky a přízně. Jmenovitě též udíleli katolíkům americkým různá privilegia a biskupy jejich četnými a velikými opatřili fakultami, již také z toho důvodu, že blaho věřících, od centra katolictví, Říma, tak vzdálených, toho vyžadovalo, aby biskupové jejich větší než jinde byli obdařeni pravomocí, k čemuž ostatně i zvláštní poměry tohoto dílu světa nemalou byly pobuškou. Privilegií těch nashromáždilo se během času veliké množství. Než i to bylo důsledkem doby, že mnohá z nich jednak v zapomenutí upadla, jednak aspoň v pochybnost byla brána, kdežto zase jiných neprávem bylo si osobováno. Proto nařídil papež Lev XIII., který již nejednou, jakož známo, katolíkům americkým nevšedně osvědčil přízeň, aby privilegia tak zvané Americe latinské (jižní, střední a Mexiku) udělená zvláštní kongregací znovu byla prohlédnuta a zredigována. Což když se stalo a v kongregaci té nový seznam privilegií těch byl sestaven, chválil jej papež Lev XIII. a uveřejnil per litteras apostolicas „Trans Oceanum“ ze dne 18. dubna 1897.

Všechna privilegia ta uvedena jsou ve čtrnácti odstavcích a jsou opravdu dalekosáhlá, zvláště některá z nich. Platí pak pro všechny diecése a kraje Ameriky latinské*), a jsou v podstatě tato:

*) Posv. kongregace pro mimořádné záležitosti církevní prohlásila dne

1. Biskupové, jakmile v konsistoři kardinálů papežem byli potvrzeni a bullu konfirmační dostali, mohou přijati *svěcení* od kteréhokoli řádného biskupa *za assistance dvou nebo tří kněží*, v důstojenství církevním postavených, nebo *kanovníků katedrální kapitoly*, když by biskupův assistujících nebylo lze snadno obdržeti. — 2. Slavení *koncilů provinciálních* může se dít až *po dvanácti letech*, ač ovšem má metropolita právo, dle potřeby, svolati koncil častěji. — 3. *Sv. křížmo* může býti připravováno též z balsamu indického, a *sv. oleje* mohou *býti svěceny* u přítomnosti tolika kněží, kolik jich právě dostaviti se může, a to *i mimo Zelený čtvrtek*. — 4. *Může býti užíváno i sv. olejů starých*, ne však starších než 4 léta, jen nejsou-li zkaženy a nelze-li přes veškeré úsilí dostati sv. olejů nových nebo novějších. — 5. V těch krajinách a místech — *a jenom v těch*, — v nichž farářům a missionářům pro velikou vzdálenost nebo pro jinou velikou závadu jest velice obtížno bráti a nositi s sebou k udělování křtu sv. křestní vodu, na Bílou Sobotu nebo na Vigilii Svatodušní svěcenou, mohou biskupové jménem Apostolské Stolicе dovoliti, aby si faráři a missionáři tací mohli tam *světiti vodu křestní* onou *kratší formulí*, jež nalézá se v dodatku římského rituálu, což missionářům v Peruvii již Pavel III. byl dovolil. — 6. Je-li pro nedostatek času, přílišnou únavu nebo jiné závažné důvody obtížno zachovati všechny *obřady pro udělování křtu dospělých* předepsané, mohou faráři a missionáři s předchozím souhlasem biskupovým zachovati jen ty, jež konstituce Pavla III. „*Altitudo*“ ze dne 1. června 1537 určuje. Kromě toho mohou biskupové za týchž okolností uděliti farářům a missionářům jménem Apostolské Stolicе dovození k užití *řádu, předepsaného církvi pro křest nemluvnat*, při čemž ponechává se svědomí biskupův, aby o případě nutné potřeby rozhodovali. — 7. Ve všech krajích Ameriky bez výjimky mohou všichni kněží, jak světští tak řeholní, pokud v krajích těch se nalézají, *sloužiti každoročně dne 2. listopadu nebo dne následujícího*, dle rubrik římského misálu, *když totiž slaví se památka všech věrných dušiček, tři mše sv.*, a sice tak, aby jen za jednu, to jest za první mši sv., stipendium přijati mohli, a to v té výši, jak buď synodálními statuty nebo obyčejem místním stanovena jest; duchovní užitky druhých mší sv. buďtež aplikovány nikoliv určité sobě zemřelé, nýbrž všem duším zemřelých, dle konstituce Benedikta XIV. „*Quod expensis*“ ddto 26. srpna 1748. — 8. Všichni věřící mohou naplniti příkázání *o roční sv. zpovědi a sv. přijímání* v době *od neděle Septuagesima až do oktávu Božího Těla inclusive*. — 9. Všichni věřící mohou *získati odpustků a milostí jubilejních*, jež zpověď, sv. přijímání a půst vyžadují, jenom když, bydíce v místě, kde buď vůbec nemožno nebo jen velice těžce možno jest zpovědníka nalézt, aspoň lítost vzbudí s pevným předsevzetím, co nejdříve nebo aspoň v měsíci se zpovídati, a půst zacho-

16. srpna 1898. že litterae apostolicae „*Trans Oceanum*“ mají platnost i na všech Antillách a jiných ostrovech moře Karaibského, ať nalézají se pod číkolí vládou.

vají. — 10. *Indiáni a Černoši mohou uzavíratí sňatky ve třetím a čtvrtém stupni pokrevnosti a příbuzenství.* — 11. *Sňatkům Indiánův a Černošů může býti v kteroukoli dobu roční pože-
hnání uděleno, jenom když v té době, kdy církví tempus clausum
stanoveno jest, zdrží se všeliké okázalosti a pompy.* — 12. *Indiánům
a Černošům neukládá se půst leč v pátky postní, na Bílou
sobotu a vigílii Narození Páně.* — 13. *Indiáni a Černoši mo-
hou beze vsí kompensace čili udělení almužny užítí t. zv. indultu
postního, jenž věřícím příslušné diecése nebo území dán jest; mohou
tedy požívati masa, vajec a mléka o všechny dny, církví zakázané,
vyjímajíc, co se požívání masa týče, dny v odstavci 12. uvedené.* —
14. Poslední privilegium týká se *soudnictví* církevního.

K tomu dlužno ještě dodati, že vzniklo dubium, kdo že rozumí se v tomto breve „Trans Oceanum“ výrazem *Indiáni a Černoši*. Když tedy sekretářem kongregace pro mimořádné záležitosti církevní dubium to Jeho Svatosti bylo předloženo, podáno bylo dne 24. května 1898 následující vysvětlení: „Jména *Indiáni a Černoši*“ mají v breve „Trans Oceanum“ též význam, jaký mají v jiných předešlých konstitucích papežských, jež o této látce jednají, zejména v konstitucích Alexandra VIII. „Animarum Salutí“ ddtto 30. března 1690 a Benedikta XIV. „Cum Venerabili“ ze dne 27. ledna 1757, totiž:

1. Jménem „*Indiánů a Černošů*“ rozumí se kromě vlastních *Indiánů a Černošů* také ti, kdož z *Indiána* nebo *Černoča* a ze ženy *Evropany* (nebo *krve evropské*) jakož i kdož z *muže Evropana* a *ženy Indiánky* nebo *Černošky* jsou zrozeni a proto *Mišenci* (*Mixti*) *Mestikové* (*Mestitii*), nebo *Mulati* se zovou a absolutní polovinu *krve evropské* mají. Nerozumí se však ti, kdož skrze děda nebo babičku od *Indiánů* nebo *Černošů* pocházejí a proto *Quarterony* stují, jelikož jenom čtvrtý díl *krve indiánské* nebo *černošské* mají; a tím méně ti, kdož jenom skrze pradě a nebo prabábu od *Indiánů* nebo *Černošů* původ svůj odvozují a obecně *Pucueles* či *Pucuelles* se nazývají.

2. Mimo to názvem „*Indi*“ a „*Nigritae*“ rozumí se tu také *Afričané, Asiaté a Australané*, jen nepocházejí-li z *krve evropské* a v *Americě latinské* se zdržují, ač se v ní nezrodili“.

Dr. Jos. Tumpach.

Sjednocení všech Praemonstrátů. — V generální kapitole řádu praemonstrátského, konané v kanonii Plageské od 25. do 28. srpna 1896, projeveno jednohlasně přání, aby i Praemonstráti kongregace francouzské pod společným opatem generálním s ostatními cirkariemi (rakouskou, brabantskou a uherskou) tvořili jednu rodinu, kteréžto přání i četní členové kongregace francouzské byli vyslovili. A přání to stalo se skutkem. Neboť posv. Sbor pro záležitosti biskupů a řeholníků uveřejnil dne 17. září 1898 z nařízení sv. Otce dekret, jímž sloučení to se stanoví a prohlašuje, a v němž se praví, že sv. Otec Lev XIII. dbaje zmíněného vota gener. kapitoly z r. 1896, jakož i uváživ votum arcibiskupa Aixského, apoštolského visitatora kongregace francouzské, a zprávu apoštolského provisitatora P. Dionysia, podanou o odpo-

vědích, jež na příslušný dotaz jednotliví professi kongregace francouzské byli dali, skoro jednohlasně pro spojení se prohlásivše, rozhodl a stanovil: „Religiosos Viros Praemonstratenses Congregationis Gallicae plene cumulateque uniendos esse cum ceteris aliarum regionum Praemonstratensibus, ita ut cum iis unum duntaxat Ordinem constituent omnesque et singuli Professi supradictae Congregationis Gallicae teneantur: 1. Agnoscere auctoritatem Abbatibus Generalis et Capituli Generalis Sacri et Candidi Ordinis Praemonstratensium eique se subiicere; 2. admittere quamprimum fore potest liturgiam proprii eiusdem Ordinis; 3. observare ipsius Ordinis Statuta, prout observantur in Circaria“. Týmž dekretem delegovala též posv. Congr. EE. et RR. opata z Tongerloe P. Tomáše Heglena, aby dekret ten co nejdříve provedl.

Dr. Jos. Tumpach.

Úmrtí. Dne 22. září t. r. zemřel v Horažďovicích v 17. roce svého kněžství dp. *Karel Mráček*, superior školských sester de Notre Dame tamtéž, jsa stár 40 let. Zesnulý byl bystrá hlava a výtečný zbožný kněz. Do našeho „Časopisu duchovenstva“ napsal mnohý cenný příspěvek. R. 1890 dal dívkám v novém, rozšířeném vydání do rukou modlitební knihu „Průvodce duší nábožných“, kterou byl sepsal jeho předchůdce v úřadě dp. František Smat. *Have, anima pia!*

Dne 27. září skonal a na hřbitově v Hietzingu dne 29. pochován bývalý ministr kultu a vyučování *Dr. Eduard Kittner*, druhdy professor kanonického práva na universitě Lvovské. Z jeho prací uvádíme „Oesterreichisches Eherecht“ (Leipzig 1876) a „Prawo kościelne katolickie“ (Lwów 1878 a 1879, 2 díly), jež do češtiny Drem. Em. Zítkem přeloženo a nákladem právnické jednoty v Praze r. 1887 a 1889 vydáno. Zesnulý byl upřímným přítelem a podporovatelem snah českých. *R. i. p.* *T.*

— L I T E R A T U R A —

Recense. — Rozhlědy.

Hierarchia catholica medii aevi sive summorum pontificum, S. R. E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series ab anno 1198 usque ad annum 1431 perducta e documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita per *Conradum Eubel*, Ord. Min. conv., s. Theol. Doct. Monasterii 1898. Sumptibus et typis librariae Regensbergianae. Stran VI a 582 vel. 4°. Cena 18 zl. 90 kr.

R. 1873 vydal benediktin *P. Pius Gams* († 11. května 1892) dílo s mravenčí pílí sestavené a pro historii církevní nadmíru důležité pod titulem „*Series episcoporum Ecclesiae*

catholicae quotquot innotuerunt a b. Petro (ve fol.), v němž mimo chronologický pořad papežův a kardinálů-biskupů sestavil také biskupství veškerého katolického světa, připojiv k nim jména patriarchů, arcibiskupů a biskupů od prvopočátku až do naší doby. Jest to, jak patrně, velice vítaná pomůcka pro badatele historického, jenž rychle může se orientovati o personaliích, jež se mu při práci jeho namanou. Nic neujímá zásluze Gamsově, že dílo jeho — jakož dílo lidské vůbec — není prosto vad a omylův. Užilť Gams k sestavení práce své výhradně toliko pramenův tištěných, a netušil, jak mnohými chybami oplývají mnohdy tištěné tyto seznamy hodnostářů církevních. To vyšlo na jevo teprve pak, když sv. Otec Lev XIII. archiv Vatikánský badání vědeckému vůbec přístupným učinil. Zejména pak od století XIII., jímž počínají se biskupské stolce obsazovati nikoliv volbou kapitol, nýbrž přímo „per provisionem“ od papežův, bylo možno kontrolovati údaje Gamsovy, jelikož archivalie Vatikánské hojného poučení o tom poskytovaly. Revise té podjal se K. Eubel k radě a vybídnutí P. Jindř. Denifle O. Pr. a P. Frant. Ehrle S. J., a výsledek práce té právě obecně se prezentuje ve spise „*Hierarchia catholica medii aevi*“. Eubel v něm uvedl údaje Gamsovy na pravou míru a připojil data nově nalezená. Kdežto Gams uvádí toliko jména kardinálů-biskupů, přidává Eubel i jména kardinálů-kněží a kardinálů-jáhnů, jakož i biskupů titulárních. Za to však obmezuje se Eubel na období značně menší, totiž na dobu od r. 1198 do r. 1431. Počíná rokem 1198, poněvadž teprve odtud jdou registra udělených „per provisionem“ beneficií; končí pak rokem 1431, totiž smrtí papeže Martina V., jelikož — jak dí — po tomto roce „*singulae quaeque res singulorum episcopatum certioribus innotuerunt testimoniis*“.

Dílo Eublovo rozvrženo jest na *dvě knihy*. *Prvá kniha*, nadepsaná „*De summis pontificibus et S. R. E. cardinalibus*“, zaujímá 60 kvartových stran. Nejdříve podává se tu chronologická posloupnost papežův a jmenovaných od nich kardinálův; po té následuje sestavení těchto kardinálův podle titulův (kostelův) jejich, k čemuž se pojí seznam kardinálů bez titulův, t. j. těch, jimž buď smrtí nebo jinou příčinou bylo zabráněno, že se nemohli ke kúrii římské dostaviti ku přijetí jich, anebo těch, o jichž promoci dlužno pochybovati; konečně pak jest tu abecední ukazatel jmen i příjmení uvedených v první knize kardinálův. *Druhá kniha*, nadepsaná „*De patriarchis, archiepiscopis, episcopis*“, zabírá všechnu ostatní část díla (od str. 61. do 582.). Jednotlivá biskupství celého katol. světa jdou tu abecedně za sebou (a nikoliv, jak tomu bylo u Gamsé, ve skupinách dle zemí, v nichž leží), a při každém podává se posloupnost biskupův, a to tak, že nejdříve se poznamenává, jakým způsobem stolec biskupský byl uprázdněn

(zdaž smrtí, či „per translationem“, nebo „per amotionem“ předchůdce), pak se uvádí jméno nového biskupa a připomíná důstojenství, jež před tím měl, dále připojuje se datum, kdy na stolec biskupský byl povýšen resp. potvrzen, a konečně cituje se místo, kde nalézá se listina promoční. Tam pak, kde nebylo možno naléztí dokladu archivního, odvoláno se k autoritě Gamsově. Nás zajímají ovšem především ony partie díla Eubelova, jež týkají se Prahy, Olomouce a Litomyšle. Archiválně doložena jsou tu data: I. o biskupech *Pražských*: Jan II. postulován, pap. provisi potvrzen 30. dubna 1227; Mikuláš z Rýzemburka konsekrován 29. května 1241 (srvn. Erben, Reg. 487.); Arnošt z Pardubic potvrz. 3. března 1343.; Jan Očko z Vlašimi 23. srpna 1364.; Olbram ze Škvorce 31. ledna 1396.; Mikuláš Puchník, od kap. zvolený, provisi papež. potvrzen 26. července 1402.; Albík z Uničova, zvol., prov. 15. ledna 1412.; Konrád z Vechty 10. února 1413.; Jan (Joannes de Bucca) adm. ustanov. 13. srpna 1421.; Konrád (Cunczo n. Conradus de Zwola) adm. 24. ledna 1431.; II. o bisk. *Olomouckých*: Hynek Berka z Dubé 26. září 1326., Jan Volek (Wolko) 27. března 1334., Jan Očko z Vlaš. 17. listopadu 1351., Jan (Joannes de Novoforo) 23. srpna 1364., Mikuláš z Rýzemburka 26. března 1390., Jan příjmím Mráz 20. července 1397., Ladislav z Kravař (Laczko de Krawarz) 2. června 1403., Konrád z Vechty 9. června 1410., Jan (Joannes de Bucca) 14. února 1418., Konrád ze Zvole 10. ledna 1431.; III. o bisk. *Litomyšlských*: Jan I., opat klášt. Luckého, 30. dubna 1344., Jan II. (Joannes de Neumarkt) 9. října 1353., Albert ze Sternb. 23. srpna 1364., Petr 9. června 1368., Albert (mezitím arcib. Magdeb) opětně 13. října 1371., Hynek (Hincow Kluk de Klucow) 27. února 1380., Jan (Waclaw) 28. dubna 1389., Albert řeč Alson 13. května 1420.

Dr. A. Podlaha.

J. A. Zahm C. S. C. Věda a učenci katoličtí. Dle druhého anglického vydání s dovolením spisovatelovým přeložil ThC. *Václav Hazuka.* Vzdělávací knihovny katolické svaz. XII. V Praze 1899. Stran 146. Cena 75 kr.

Autor probírá ve čtyřech statích poměr víry ku vědě. Objasniv jej v díle I. (Věda a církev) na nejvýznačnějších příkladech (o stáří světa, hexaëmeru, theorii evoluční, jednotě pokolení lidského, stáří lidstva, potopě) činí důsledek: Mezi pravou vědou a pravým náboženstvím, mezi moderní vědou a církví katolickou nejen odporu není, nýbrž odpor jest nemožný (1—34). V části II. (Katoličtí učenci a jejich díla) ukazuje Zahm praktický vliv církve na vědu. Církev zakládala university, scholastikové již užívali metody induktivní, učenci katoličtí, církvi věrní, vynikli ve všech oborech vědy (i zeměpisu, astronomii, mathematice, vědách fysikálních, medicinských, přírodních), na vynálezech moderních měli lví podíl (35—73).

Stať III. (Katolické dogma a vědecký dogmatismus) případně charakterisují moderní „vědátory“ (Spencera, Tyndalla, Huxleye, Darwina, Haeckla) a ukazuje, že právě v té pyšné vědě panuje strohý dogmatismus (74—99). Část IV. (Přátelé a nepřátelé vědy) konečně označuje nepřátely vědy protestantismus a ateismus.

Obsah jest, jak vidno, bohatý, bohatší než naznačuje nápis knihy, kterýž se vlastně hodí jen dílu druhému. Zahm chce vystihnouti poměr církve ku vědě v celém rozsahu: theoreticky i prakticky, chce, řekl bych, nakresliti ilustraci ke kap. IV. Vatic. de fide et rat. A obraz se mu dosti zdařil. Zásady, jež stanoví v díle prvním, jsou úplně správné, odpovídají úplně výši moderní vědy theologické; pokud vzaty jsou příklady z písma sv., řeší je autor jako němečtí theoretikové bibličtí: Bern. Schäfer (Bibel u. Wissenschaft) a Aem. Schöpfer (Geschichte des Alten Testamentes a Bibel u. Wissenschaft). Jen by si bylo přáti, aby byl spisovatel všeobecný poměr víry ke vědě rozvedl důkladněji, třeba jen podle sněmu Vatikanského, a příklady vzal i z věd jiných, ne pouze biblické. Aspoň učitelský úřad církve, neomylnost neměly býti pomínuty. Díl druhý jednotvárným uváděním jmen skoro poněkud nudí. Tomu nedostatku odpomohl Dr. Podlaha ukazatelem jmen osobních, opravdu pěkným. Tu a tam trpí spis nepřehledností a jakousi neurovnaností myšlenek, způsobenou asi obsáhlostí látky, zpracované na tak malém prostoru.

Než to jsou výtky pouze formální — o věci orientuje spis velmi dobře a zasluhuje proto býti doporučen všem, zvláště čtenářům vzdělanějším. Nemůžeme ovšem zamlčeti, že by nám byl spis původní mnohem milejším. A o látce tolik propracované by to přec nebylo tak nesnadno. Aspoň práce Kadeřávkovy a články ve Vlasti nás k tomu mínění oprávnují. Překlad je slušný.

Dr. Jan Sedlák. (Brno.)

Fromme's Kalender für den katholischen Clerus Oesterreich-Ungarns. 1900. Zweiundzwanzigster Jahrgang. Redigirt von *Roman G. Himmelbauer*, Chorherr von Klosterneuburg, Wien. Druck und Verlag der k. k. Hof-Buchdruckerei und Hof-Verlags-Buchhandlung Carl Fromme.

Jak obrovskou činností katolické kněžstvo projevuje ve škole, jen málo lidem jest známo. Arnošt Müller, katecheta při měšťanských školách ve Vídni, podjal se úkolu, že přehledně ve článku „*Religionsunterricht in den Staaten der Erde*“ o této záslužné práci čtenáře poučuje, a to způsobem velice zajímavým. Dr. Ant. Skočdopole pojednává ve článku „*Die Beziehungen des Seelsorgers und Katecheten zu den Schulbehörden und Lehrern*“ o vzájemném poměru duchovních ke školním úřadům a k učitelům. Mimo tyto dva důkladné články jsou ve známém a oblíbeném Frommeově kalendáři kat. kněžstva pro r. 1900 ještě jiná pozoruhodná pojednání: Hetzartikel

und Ehrenbeleidigungen durch die Presse (od obhaje v trestních záležitostech Dr. V. Kienboeck), Der Reichthum der Kirche (od A. Weimara), Ein Volksfeind (od L. Müllnera), konečně: Die neue Civilprocessordnung und der Clerus (od V. Schreiner). Ke kalendariu přidána jest hymna na počínající století dvacáté a končící se století devatenácté. Frommeův kalendář jest jeden z nejlepších pro katolické duchovenstvo i pro katolíky vůbec.

Dr. Fr. Krásl.

Symbolik. Die katholische Kirche und die protestantischen Secten in ihren Unterscheidungslehren. Ein Lehr- und Geschichtsbuch für das katholische Volk und die Convertirende. Von *Dr. Jos. Burg.* Mit kirchlicher Approbation. Verlag und Druck von Fredebeul & Koenen.

Neunavný pracovník na poli kat. apologie ve formě populární a redaktor velmi rozšířeného týdeníku (ve 145.000 exempl.) „Die christliche Familie“, Dr. Josef Burg, obohatil apologetickou literaturu německou (jak již dříve slíbil ve spise „Protestantische Geschichtslügen“, o nichž přinesl posudek „Čas. kat. duchovenstva“ 1895 str. 572 a roč. 1898 str. 454.) novým spiskem: „*Symbolik*“. Symbolika Burgova jest doplňkem jeho „Geschichtslügen“ a rozděluje se ve tři části: „Von der Glaubenslehre“ (obrana jednotlivých článků apoštolského vyznání a označení kontroverzí protestantských), „von der Sittenlehre“ a „von der Sakramentenlehre“. První a částečně i třetí částí obírá se druhý díl zmíněných již „Geschichtslügen“, za to však část druhá jest zcela nová. Část tato, již hlavně si povšimneme, podává kontroversy a je obhajuje ve smyslu katolickém ve dvou oddílech: a) o přikázáních Božích, b) o přikázáních církevních. Při přikázáních Božích poukazuje vdp. spisovatel na trojí způsob dělení desatera Božího: a) židovský, β) řecký, γ) římsko-katolický, jenž až k sv. Augustinu (Quaest. in Exod. 71.) a ku křesťanskému starověku sáhá. O protestantském rozdělování desatera praví se výslovně: „Kalvínsko-reformovaná církev přijala rozdělení desatera Božího od církve řecké. Lutherská církev přidržovala se starého katolického rozdělení desatera. V nejnovější však době na mnohých místech upouští protestanté od lutherského rozdělení desatera Božího. Tak tuto změnu nalézáme v evangelickém katechismu, jež vydala provincialní synoda rýnská a jehož se užívá v lutherských školách rýnské provincie“. Slova tato jsou pozoruhodná, neboť dokazují nepřímou oprávněnost nářků starolutheránských v Němcích, že jedna část „evangelíků“ přebíhá v tábor reformovaných a druhá v tábor církve „římské“, jinými slovy: starolutheránství odzváni se umíráčkem. V oddíle o přikázáních církevních uvádí se znění jich téměř ve všech zemích evropských, ano i ve Spojených státech amerických. Dle mého zdání: snad zbytečně. Za to však na místě jest vyvrá-

cení názoru protestantského, že příkázání církevní zavedena byla od Canisia. V celku kniha Burgova je vedle velkých, ať katolických ať protestantských symbolik (protestanté jich mají celou řadu: Marheineke: „Christliche Symbolik“ [1 díl pod názvem: „Das System des Katholicismus in seiner symbolischen Entwicklung“ 3 svazky, Heidelberg 1810—1814], a Institutiones theologiae symbolicae [Berlín 1812, 1830]; Wiener: Komparative Darstellung des Lehrbegriffs der verschiedenen christl. Kirchenparteien: Philippi; Schmidt; Öhler; Kattenbusch; Plitt atd.) nejvhodnější příručkou, kdež možno se rychle a správně o jednotlivých kontroversích orientovati. Účel knihy jest dvoji: má katol. lidu podati material, jak by rozličné, buď z nevědomosti neb zlomyslnosti činěné proti jeho víře námitky vyvraceli měl, a dále poskytnouti protestantskému lidu příležitost, aby o kat. víře z pramenů čistých poučiti se mohl. Kéž toto druhé vyplní se v hojně míře, pak by zajisté konverse se množily.

Václav Oliva.

Pastor v. Zimmermanns Theologie, Philosophie und Historie.

Von Franz Stauracz. Wien 1898. Debit für den Buchhandel.

Meyer & Comp., Wien, I. Singerstrasse. Druck und Verlag der Buchdruckerei Ambr. Opitz, Wien, VIII. Strozzigasse 41.

Pastor v. Zimmermann, doktor bohosloví a filosofie, evangelický farář a docent na evang. bohosl. fakultě ve Vídni, vydal na základě reformačního kázání, jež roku 1886. konal, v roce 1894 již čtvrté vydání brožurky: „*Was wir der Reformation zu verdanken haben und Hauptpunkte des evangelischen Glaubensbekenntnisses*“. Poněvadž tato brožurka zároveň s rozličnými jinými traktátky a biblemi (od anglické bibl. společnosti) před biřmováním ve Vídni mezi katolické obyvatelstvo houfně byla rozšiřována a také čtena, napsal professor František Stauracz vyvrácení její, a to tak důkladné, že stalo se malou obranou kontroversních článků. A pouze z této příčiny se o ní zmiňuji. Ve dvanácti bodech na 142 stranách pojednává p. spisovatel o hlavních článcích evangelické věrouky. (I. Unsere Namen, II. Die Altapostolischen, III. Der Glaube allein!, IV. Keine Heiligen!, V. Heiligenanbetung — ein Stück Heidenthum!, VI. Gegen die „Gottesmutter“, VII. No popery! Keinen Papst!, VIII. „Vom Missbrauch der Messen“, IX. Gewissensbeichte oder Privatbeichte?, X. Gegen Fegfeuer, äusseres Gebetswerk und diversen Aberglauben, XI. Eine neu „auftauchende Lehre“?, XII. In geziemender christlicher Demuth „nicht die alleinseligmachende Kirche“). Způsobem interessantním, provázeným mnohými doklady vědeckými — (poznámek je 195 od str. 122—141!) — ukazuje se tu nedůslednost, nepravost a mnohdy i zlomyslnost učení „čistého evangelia“. Na doklad svého tvrzení uvádím hned na str. 21 a nn. výklady o různém pojmenování protestantů. Pastor Zimmer-

mann ve své brožurce píše: „Nazýváme se evangelicko-lutherští křesťané, nebo evangelíci augsburgské konfesse anebo protestanté: nazýváme se křesťany, protože věříme v Ježíše Krista jakožto svého Spasitele; evangeliky, protože čerpáme pravdu pouze z evangelia, to jest ze slova Božího starého i nového zákona. lutherskými či lutherány, ne snad proto, že bychom v Luthera věřili či snad že by Luther byl novou (!) církev založil, nýbrž z vděčnosti (!) [aus Dankbarkeit], protože tento muž Boží (sic!) slovo Boží z dob temnoty povznesl k světlu, že znovu kázal *staroapoštolské* evangelium. Stauracz píše o jménu „lutherané“ „z vděčnosti“ takto: „Tedy pouze z vděčnosti za to, že slovo Boží z dob temnoty povzneseno bylo k světlu a že znovu kázáno bylo evangelium, nazývají se lutherští či lutherané. Starý vtíp starou křesťanskou víru považoval každý sektář za tmou, evangelium za ztracené, až teprve on zase slovo Boží z „pod lavice“ vytáhl a *staroapoštolské* evangelium znovu kázal. Že denně a ustavičně znovu a znovu evangelium reformují, vytýká již ve 3. století církevní spisovatel Tertullian (adv. Marc. lib. IV., c. 5.) reformátorům své doby, Marcionitům“ atd. Spis Stauraczův zamlouvá se svou klidností, rozvahou, vědeckostí, což u podobných spisů (osobně polemických) málo kdy nalézáme. Kdo obírá se protestantismem, s radostí jej dočte a po čase jistě znovu k němu se vrátí, buď aby odtud čerpal mnohé doklady anebo lidu dle něho podal návod, jak by svou víru proti útočníkům bránil

Václav Oliva.

Die acht Seligkeiten des Christenthums und die Versprechungen der Sozialdemokratie jest titul velmi pěkné sbírky postních kázání, které konal a r. 1891 poprvé tiskem vydal světlí biskup *Dr. Schmitz*. Toto vydání druhé jest značně přepracováno a rozšířeno. Upozorňujeme na sbírku tu. Cena 1 M. 50 Pf. (New-York, Riffarth, 1898, str. VIII a 184).

Gottesacker oder Leichenofen? Tak zní název spisu, jehož autorem jest *Quido Haszl* (str. VII a 102, cena 1 M. 20; Augsburg, Kranzfelder, 1898). Spisek ten je časový, jednáje o otázce, která i u nás začíná strašiti. Autor počíná si objektivně; odpověď jeho zní pro spalování mrtvol zcela nepříznivě. Jsouce přesvědčeni, že kniha ta dobře poslouží těm, kdož se touto otázkou zabývají, doporučujeme ji.

Tractatus de beato Josepho. Auctore *R. P. J. Herrmann* C. SS. R. Romae, Cuggiani, 1899. Str. 17. Cena 20 cts. — Ve čtyřech odstavcích jedná se tu jasně a srozumitelně o sv. Josefu „qua Patre Christi (I.), o jeho veliké důstojnosti (II.), milosti, svatosti a oslavě (III.), jakož i mocné ochraně (IV.), při čemž uvedeny doklady z četných vynikajících spisovatelů církevních.